

Vilniaus universitetas
Istorijos fakultetas
Istorijos teorijos ir kultūros istorijos katedra

Magistrinių paveldosaugos
studijų II kurso studentė
Jurgita Bieliūnienė

Baigiamasis magistro darbas

*Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo priėmimo proceso ir
su juo susijusių teisės aktų analizė*

Darbo vadovas
prof. J. Glemža

Vilnius
2006

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. Problemos aktualumas, naujumas.....	3
2. Darbo tikslai ir uždaviniai.....	3
3. Šaltiniai ir literatūra.....	4
I. Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas:	
1.1. priėmimo priežastys.....	5
1.2. priėmimo eiga.....	6
II. Naujam įstatymo projektui pateiktų siūlymų analizė.....	9
III. Naujojo įstatymo skirtumai lyginant su 1994 m. priimtu įstatymu.....	16
IV. Poįstatyminiai aktai ir jų poveikis.....	21
V. Nekilnojamojo kultūros paveldo įstatymo įgyvendinimas ir jo problemos.....	31
IŠVADOS.....	35
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA.....	37
PRIEDAI	

IVADAS

1990 metais, po pusės amžiaus prievartinės pertraukos, atkūrus nepriklausomą Lietuvos valstybę, prasidėjo naujas Lietuvos istorijos tarpsnis – kuriama demokratinė, atvira pilietinė visuomenė ir teisinė valstybė. Lietuvai, kaip ir kitoms demokratiniams pagrindais besitvarkančioms valstybėms, yra svarbu organizuoti efektyviai funkcionuojantį nekilnojamojo kultūros vertybių apsaugos mechanizmą.

Pasaulio išsivysčiusių valstybių patirtis rodo, kad kultūros paveldo išsaugojimas ir modernus vystymasis nėra priešpriešos. Priešingai, žmogaus istorinės aplinkos, tradicijų saugojimas šiandien yra laikomas esminiu modernios gyvenimo sampratos požymiu. Šiandien kultūros paveldas suvokiamas ne tiek kaip savaimė vertingi praeities paminklai, bet kaip dabartinės istorijos kultūros ir ateities kartų gyvenimo kultūriniai, politiniai ir ekonominiai ištekliai.

Tinkamai prižiūrimas, naudojamas, pažinimui prieinamas kultūros paveldas – autentiškas ir tiesioginis istorijos, meno, kitų kultūros sričių ištakų ir raidos liudytojas – ugdo visuomenės savigarbą, pilietiškumą, suteikia gyvybingumo ir prasmingumo (turiningumo) gyvenamajai ir rekreaciniai aplinkai, gerina tarptautinį Lietuvos įvaizdį, skatina turizmą. Rūpinimasis kultūros paveldu užtikrina Lietuvos visuomenės kultūros tęstinumą, nacionalinį saugumą, yra naudingas ekonomiškai. Kultūros paveldu remiamės įgyvendindami pagrindinę kultūros politikos nuostatą: išsaugoti ir puoselėti nacionalinės kultūros tapatumą.

Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare bei europinės kultūros dalimi svarbu turėti tokią nacionalinių vertybių apsaugos teisinę bazę, kuri užtikrintų darnų bei saugų praeities kultūros ir gamtos turto funkcionavimą ir efektyvų jo panaudojimą valstybės saviraiškos, aplinkos kokybės bei visuotinės gerovės plėtrai. Todėl vienas esminių dalykų saugant kultūros paveldą – stipri teisinė bazė.

Nagrinėti nekilnojamojo kultūros vertybių apsaugos įstatymą paskatino tai, kad kultūros paveldas jau seniai nusipelnė gilesnės mokslinės analizės. Nors kultūros paveldo klausimais pasisakė ne mažai visuomenės veikėjų bei įvairių mokslo sričių atstovų, tačiau pasisakymuose dažniau vyravo subjektyvūs požiūriai, interesai bei kriterijai nei išsami, sistemiška analizė.

Tyrimo objektas – nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas bei su juo susiję teisės aktai.

Darbo tikslas – kiek galima išsamiau išanalizuoti nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą ir palyginti jį su 1994 metais priimtu Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymu.

Darbo uždaviniai:

1. Išnagrinėti Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos naujos redakcijos įstatymo priėmimą.
2. Palyginti 1994 metais priimtą Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą su 2004 m. priimtu naujos redakcijos įstatymu.
3. Apžvelgti poįstatyminius teisės aktus.
4. Išnagrinėti problemas, susijusias su įstatymo įgyvendinimu.

Šaltiniai:

Pasirinktos temos ypatumai lėmė tai, kad daugiausia teko analizuoti 1994 metais priimtą Nekilnėjamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą² bei 2004 metais priimtą naujos redakcijos Nekilnojamo kultūros paveldo apsaugos įstatymą.³

Labai reikšmingi darbo šaltiniai – Lietuvos Respublikos Seimo archyve esantys Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto 2003-2004 metų posėdžių protokolai, taip pat visuomeninių organizacijų bei valstybinių institucijų siūlymai naujam įstatymo projektui. Studijavau Jūratės Markevičienės atliktą 1994 metais priimto įstatymo ekspertizę. Rėmiausi LR Vyriausybės priimtais nutarimais, Kultūros ministro išleistais įsakymais ir poįstatyminiais aktais.

Nauji paveldo apsaugos įstatymai, poįstatyminiai aktai, Kultūros paveldo komisijos sprendimai, publikuoti ir neskelbti norminiai dokumentai padėjo analizuoti paveldosaugos sistemą.

² LR Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas Nr. I-733, Valstybės žinios, 1995, Nr.3-37.

³ LR Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas Nr. IX-2452, Valstybės žinios, 2004 10 19, Nr.:153-5571

NEKILNOJAMŲJŲ KULTŪROS VERTYBIŲ APSAUGOS ĮSTATYMO PAKEITIMO ĮSTATYMAS

1.1. Priėmimo priežastys

Lietuvai atgavus nepriklausomybę naujos gyvenimo normos smarkiai paveikė ir kultūros paveldo apsaugos sritį. Buvusi sovietinė paminklosaugos sistema buvo įvertinta kaip neatitinkanti naujų Lietuvos siekių. Dar 1988 metais susikūręs Lietuvos persitvarkymo Sąjūdis aktyviai domėjosi istorine Lietuvos praeitimi, kėlė jos palikimo apsaugos problemas, analizavo paminklosaugos veiklą. Lietuvai tapus nepriklausoma valstybe radikaliai keitėsi valstybės bei jos piliečių požiūris į kultūros paveldą.

1994 m. priimtas įstatymas buvo rengiamas remiantis Prancūzijos paveldo apsaugos įstatymu. Priimtas Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas iš esmės pakeitė paveldo apsaugos principus. Įstatymas nustatė pagrindines kultūros vertybių valstybinės apskaitos ir apsaugos bei jų tyrimo ir tvarkymo nuostatas, taip pat šių vertybių savininkų ar valdytojų bei valstybės teises, pareigas ir atsakomybę, saugant kultūros vertybes.

Kultūros paveldo apsaugos neefektyvumą dažnai lemia valdininkų nekompetentingumas, neatsakingumas, nesugebėjimas įsisavinti tarptautiniais aktais bei priimtais paveldosauginiais įstatymais įteisintas demokratinės visuomenės ir laisvos rinkos sąlygomis pritaikytas apsaugos priemonės. Neracionaliai paskirstytos kultūros vertybių apsaugos tvarkymo funkcijos tarp ministerijų, apskričių ir savivaldybių institucijų, vangiai vykdomos kontrolės funkcijos, menkai tvarkoma kultūros vertybių apskaita, tinkamai neįteisinti jų apsaugos reikalavimai, todėl savininkai dažnai nežino, ką konkrečiai reikia saugoti, nepagrįstai supriešinami paveldosaugos ir verslo interesai. Todėl reikėjo tobulinti kultūros paveldo apsaugos sistemą ir atitinkamai pertvarkyti paveldosauginio valdymo institucijas.

“Rengiant Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projektą siekta sukurti tobulesnę paveldosaugos valdymo ir reguliavimo sistemą, kuri leistų artimiausią dešimtmetį išvengti papildomų pertvarkymų, būtų suderinti urbanistinės plėtros ir paveldosaugos, visuomenės ir paveldo savininkų interesai.”⁴ Siekiama racionaliai paskirstyti funkcijas tarp Kultūros ministerijos, Aplinkos ministerijos, apskričių ir savivaldybių, kurioms prioritetiškai būtų teikiama daugiau teisių ir atsakomybės. Taip pat siekiama mūsų teisinę bazę suderinti su Europos archeologijos bei architektūros paveldo apsaugos konvencija, Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo

⁴ LR Seimo archyvas, F2 apr.2, b. 8803, l. 5, Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas.

globos konvencija, tarptautine paminklų ir kompleksų konservavimo ir restauravimo chartija, Europos Sąjungos šalių reikalavimais. Paveldosauginiai reikalavimai įteisinami įstatymo nuostatomis, kas neleis valstybės tarnautojams kelti nepagrįstus reikalavimus, juos interpretuoti, be to, apribojimai bus registruoti nekilnojamojo turto registre ir bus visiems žinomi iš anksto.⁵

Lietuvoje kultūros paveldo apsaugą grindžia Lietuvos Respublikos Konstitucija, o pačiai paveldosaugai skirti trys įstatymai: Saugomų teritorijų įstatymas, Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas ir Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas 2005 metais pakeitęs anksčiau galiojusį Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą. Iš dalies Teritorijų planavimo, Statybos bei kiti įstatymai.

1.2. Priėmimo eiga

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2001 m. kovo 13 d. patvirtino Valstybinės paminklosaugos komisijos ir Kultūros ministerijos parengtą kultūros paveldosaugos sistemos pertvarkymo koncepciją, numatančią per 2001-2002 metus parengti naują Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą. Pertvarkymo koncepcijoje teigiama, jog dabartinė „kultūros paveldosaugos sistema kol kas yra uždara, žinybinė, jos valstybinis valdymas nėra integruotas į aplinkos pasaulį, teritorijų planavimą, statybas, nekilnojamojo turto naudojimo procesą, pernelyg paini įstatymų bazė, sunku išreikalauti, kad įstatymų pažeidėjai atnaujintų suniokotas kultūros vertybes.“⁶

Remiantis šia koncepcija 2003 m. sausio 29 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė Seime įregistravo Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projektą Nr. IXP-2281.⁷ Projektą rengė darbo grupė, vadovaujama tuometinės Kultūros viceministrės Inos Marčiulionytė.

2003 m. vasario 25 d. Seimo plenariniame posėdyje tuometinė Kultūros ministrė Roma Žakaitienė įstatymo projektą pateikė svarstymui. Posėdžio metu Seimo narys Povilas Jakučionis priekaištavo įstatymo rengėjams, kad „kontrolė paliekama tai pačiai organizacijai, kuri atlieka darbą; nėra konkrečių pareigūnų atsakomybės, neaiški kultūros vertybių apsaugos sistemos struktūra; Paminklosaugos komisija iš esmės neturi jokių teisių, ji jų ir neturėjo. Svarbiausia, nėra

⁵ LR Seimo archyvas, F2 apr.2, b. 8803, l. 5, Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas.

⁶ LR Vyriausybės 2001 m. kovo 13 d. nutarimas Nr. 288 „Dėl kultūros paveldosaugos sistemos pertvarkymo koncepcijos“, Valstybės žinios, 2001 03 21, Nr. 24-791.

⁷ LR Seimo archyvas, F2 apr.2, b. 8803, l. 6-24, Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto Nr. IXP-2281

apibrėžtas finansavimas ir kompensacijos už suvaržymus nuosavybės turėtojams taip pat nėra nustatytos.”⁸ Seimo narys Antanas Stasiškis pasiūlė įstatymą gražinti tobulinti ir “sutvarkyti taip, kad jis tikrai būtų panašus į įstatymą, o ne į beletristinę novelę apie kultūros paveldą.”⁹ Jūratė Juozaitienė prašė pritarti po pateikimo šiam įstatymui, bet taip pat siūlė įstatymą tobulinti, kad “išeitų aiškus, trumpas, konkretus įstatymas, kuris būtų tikrai reikalingas ir toms kultūros vertybėms, ir žmonėms, kurie gyvena šalia tų kultūros vertybių ir jas eksploatuoja, ir tiems patiems valdininkams būtų labai aišku, ką jie gali, ką jie turi saugoti ir už ką jie turi būti atsakingi.”¹⁰ Seimo nariams po pateikimo pritarus Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo projektui (Balsavimo rezultatai: už – 45, prieš – 6 ir 23 susilaikė¹¹), pagrindiniu komitetu buvo paskirtas Švietimo, mokslo ir kultūros, papildomais – Aplinkos apsaugos ir Biudžeto ir finansų komitetai.

Įstatymo projektas sukėlė didelį visuomenės susidomėjimą. Visų pirma pasiūlymai, kaip patobulinti įstatymo projektą pradėjo plūsti į Seimą bei Švietimo, mokslo ir kultūros komitetą. Tačiau suinteresuotos visuomeninės organizacijos, pavieniai asmenys bei valstybinės institucijos rašė ne tik Seimo Švietimo mokslo ir kultūros komitetui, Seimo Pirmininkui Artūriui Paulauskui, bet ir Vyriausybei, Kultūros ministerijai, o taip ir Lietuvos Respublikos Prezidentūrai. Savo pasiūlymus taip pat teikė ir Seimo nariai.

2003 m. kovo 26 d. Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projektą pradėjo svarstyti Švietimo, mokslo ir kultūros komitetas. Šio posėdžio metu buvo nuspręsta “pavesti kultūros pakomitečiui parengti Komiteto sprendimo projektą dėl redakcinės darbo grupės sudarymo Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto Nr. IXP-2281 analizei atlikti ir antrajam įstatymo projekto variantui parengti.”¹² Darbo grupė 2003 m. balandžio 7 d. Seimo valdybos sprendimu buvo sudaryta. Į šią darbo grupę įėjo: R. Žakaitienė, P. Jakučionis, V. Einoris, J. Glemža, J. Juozaitienė, V. Kačinskas, R. Kačkutė, I. Kliobavičiūtė, E. Mušinskas, A. Nikžentaitis, J. Palionis, J.A. Pilipavičius, A. Racevičienė, A. Samukienė, V. Šimėnas, R. Vladarskienė.

2003 metų lapkričio 11 d. Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto posėdyje R. Žakaitienė pristatė darbo grupės parengtą naujos redakcijos Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo projektą bei komiteto išvados projektą. (Priedas Nr. 1). Naujos redakcijos įstatymo projektas skyrėsi nuo pirmojo varianto: pataisytos įstatymo sąvokos, konkrečiau nusakoma, kas administruoja kultūros paveldą Lietuvoje – aiškiau apibrėžta kiekvienos atskiros tarnybos kompetencija, aiškiau nusakomos savivaldybių funkcijos. Be to, aiškiai reglamentuojama kultūros

⁸ IX Seimo stenogramos, 2003 vasario 25 d., 3(338) posėdis

⁹ Ten pat.

¹⁰ IX Seimo stenogramos, 2003 vasario 25 d., 3(338) posėdis

¹¹ Ten pat.

¹² LR Seimo archyvas, F2 apr.4, b. 1713, l. 108

paveldo apsauga, konkrečiai ir aiškiai apibrėžta, kaip kultūros objektas tampa saugotinu, be to, numatomas kompensavimas saugojamo objekto valdytojams.

Posėdyje dalyvavęs Kultūros paveldo centro direktorius V. Karčiauskas priekaištavo darbo grupei dėl jo nuomone „neišspręstos apskaitos problemos, dėl neaiškių sąvokų, taip pat dėl to, kad Kultūros paveldo centro pateikti siūlymai liko neįvertinti.“¹³ P. Jakučionis teigė „nesąs didelis entuziastas dėl naujos redakcijos įstatymo gerumo,“ jo nuomone, „dar bus ką tobulinti, tačiau ši variantą jau galima registruoti,“¹⁴ tačiau pritarė V. Karčiauskui, kad ne į visus siūlymus pakankamai atsižvelgta. R. Žakaitienė užtikrino, kad „nebuvo nė vieno pasiūlymo, kuris nebuvo svarstytas ir įvertintas“.¹⁵

Svarstant įstatymo projektą, buvo nuspręsta kreiptis į Vyriausybę, kad ši pateiktų savo išvadą dėl svarstomo projekto. Vyriausybė, vykdydama Seimo valdybos 2004 metų vasario 18 d. sprendimą Nr. 1981 „Dėl įstatymų projektų išvadų“,¹⁶ atsiuntė svarstyti išvadas dėl Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto Nr. IXP-2281(2), kuriam Vyriausybė pritarė 2004 m. gegužės 12 d. posėdyje. Pritarus šiam įstatymo projektui, Vyriausybė taip pat pateikė ir savo siūlymus (Priedas Nr. 2). Šie siūlymai buvo svarstomi Švietimo, mokslo ir kultūros komitete.

Įstatymo svarstymas Seime vyko 2004 m. rugsėjo 21 d. R. Žakaitienė pristatė Vyriausybės siūlymus antrajam įstatymo variantui. Posėdyje buvo komentuojami tie Vyriausybės siūlymai, kuriems pritarta nebuvo. Seimas bendru sutarimu nepritarė visiems siūlymams, kuriems nepritarė Švietimo, mokslo ir kultūros komitetas.

Posėdyje taip pat buvo svarstomi Seimo narių E. Klumbio, V. Simulik, S. Lapėno, P. Popovo, J. Korenkos siūlymai. Buvo nuspręsta po svarstymo pritarti bendru sutarimu ir po savaitės numatyta priėmimo stadija.

2004 metų rugsėjo 28 dieną naujos redakcijos Nekilnojamųjų kultūros paveldo apsaugos įstatymas buvo priimtas (balsavimo rezultatai, už-79, prieš-0, susilaikė-3).¹⁷

¹³ LR Seimo archyvas, F2 apr.4, b. 1720, l. 2

¹⁴ LR Seimo archyvas, F2 apr.4, b. 1720, l. 2

¹⁵ Ten pat.

¹⁶ LR Seimo archyvas, F2 apr.4, l. 79

¹⁷ IX Seimo stenogramos, 2003 vasario 25 d., Seimo posėdis Nr. 557

NAUJAJAM ĮSATYMO PROJEKTUI PATEIKTŲ SIŪLUMŲ ANALIZĖ

2003 m. sausio 29 d. užregistravus įstatymo projektą Lietuvos Respublikos Seime, visuomeninės organizacijos bei valstybinės institucijos pradėjo teikti siūlymus įstatymo projektui. Buvo gauti Valstybinės paminklosaugos komisijos siūlymai ir pastabos. Komisija iš esmės pritarė naujosios Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymui (toliau – NKVAĮ), tačiau siūlė nekeisti nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos valstybinio administravimo institucijų pavadinimų, t.y palikti pavadinimus – Kultūros vertybių apsaugos departamentas ir Valstybinė paminklosaugos komisija. Į šį siūlymą atsižvelgta nebuvo ir naujajame įstatyme šie pavadinimai buvo pakeisti: Kultūros vertybių apsaugos departamentas tapo Kultūros paveldo departamentu, o Valstybinė paminklosaugos komisija – Valstybine kultūros paveldo komisija. Nekeisti pavadinimų taip pat siūlė ir Lietuvos architektų sąjunga.

Lietuvos archeologų draugijos tarybos nuomone NKVAĮ projekto nuostatos visiškai nesprendžia archeologijos paveldo išaiškinimo, tyrimų ir apsaugos problemų. „Ypač neramina tai, kad dideli įgaliojimai skiriami įstatyme numatytiems savivaldybių administracijų struktūriniais padaliniais, t.y. naujai struktūrai, kuri dar nėra sukurta“. ¹⁸ Archeologų draugija taip pat siūlė, kad nuostata jog „tyrėjai atestuojami kultūros ministro nustatyta tvarka“, būtų išbrauta, bet šiam siūlymui buvo nepritaikoma.

Prof. J. Bučas sukritikavo įstatymo projektą teigdamas, kad „projektas parengtas nesiejant jo esminių nuostatų ir funkcionavimo aplinkybių su pasikeitusia valstybės kultūrine orientacija ir politine situacija Europos Sąjungoje, jame neįvertintos Europos naujosios kultūros politikos nužymėtos pavidosaugos plėtros nuostatos, neišryškinti ir nesusieti nacionaliniai tautos ir valstybės saviraiškos dabarties ir ateities prioritetai su pavidosaugos teise, nepanaikinti pavidosaugą reglamentuojantys prieštaravimai tarp nacionalinio lygmens žinybinių dokumentų.“¹⁹

Prof. J. Bučas savo pasiūlymuose kritikavo sąvokų apibrėžimus, teigė, kad „sąvokų apibudiniai redakciškai ir dalykiškai taisytini, trūksta terminų, nusakančių naujausią kultūrinės vertės, kultūrinės reikšmės, visuomenės reikšmės sampratą.“²⁰ Reikia pripažinti, kad į šias profesoriaus J. Bučo pastabas buvo atsižvelgta ir sąvokų apibrėžimai buvo patikslinti ir papildyti kituose įstatymuose vartojamomis sąvokomis. Kaip tiksliau apibrėžti sąvokas siūlė ir Lietuvių kalbos komisija. (Priedas Nr. 3).

Pastabų ir pasiūlymų dėl sąvokų apibrėžimų turėjo ir E. Misiulis, architektas, paminklosaugininkas, Seimo nariai E. Klumbys, S. Lapėnas.

¹⁸ LR Seimo archyvas, F2 apr.2, b. 8803, Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto išvados projektas, l. 103.

¹⁹ Ten pat, l. 83

²⁰ Ten pat. l. 80

Kalbėdamas apie nekilnojamojo kultūros paveldo administravimą, prof. J. Bučas teigė, kad „viešasis administravimas kultūros paveldo apsaugai valstybiniu, regioniniu ir savivaldybių lygiu yra perspektyvus, tačiau būtina suskirstyti ir patį administruojamos veiklos objektą (paveldo vertybes) pagal visuomeninių reikšmių ir verčių teisinės apskaitos lygmenis.“²¹ Į šias pastabas buvo atsižvelgta iš dalies, nes reikšmių lygmenys turės būti nustatyti poįstatyminiuose aktuose.

Savo pastabas dėl NKVAĮ projekto teikė ir Trakų nacionalinis parkas. Jų siūlymai daugiausia lietė įstatymo projekto 17 straipsnį, kuriame kalbama apie nekilnojamo kultūros paveldo, esančio draustiniuose, rezervatuose, valstybiniuose parkuose, apsaugą. Pagrindinės pastabos, kurias išdėstė Trakų nacionalinis parkas, tai NKVAĮ projekto neatitikimas su Saugomų teritorijų įstatymu, pvz. projekte teigiama, kad „Kultūros paveldo departamentas atlieka šias valstybinių kultūrinių rezervatų (rezervatų-muziejų), istorinių nacionalinių parkų, valstybinių kultūrinių draustinių valdymo funkcijas: organizuoja šių saugomų teritorijų strategijos bei apsaugos ir tvarkymo programų rengimą, rengia teisės aktų šių saugomų teritorijų klausimais projektus, organizuoja šių saugomų teritorijų tvarkymo planų ir projektų rengimą...“²²

Tačiau Trakų nacionalinio parko direkcija teigia, kad šiuo atveju Kultūros paveldo departamentui „priskiriamos funkcijos būtų šio departamento kompetencijos viršijimas, kadangi šiam departamentui numatoma pavesti valdymo funkcijas, kurias jau atlieka įgaliotos institucijos. Šias funkcijas atlieka saugomų teritorijų direkcijos, kurios įgyvendina saugomų teritorijų nuostatus. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo 37 straipsnyje nustatyta, kad saugomų teritorijų nuostatai yra teisės aktai, nustatantys saugomų teritorijų ar jų tipų bendrus apsaugos ir tvarkymo ypatumus, valdymo bei veiklos organizavimo principus.“²³

Kadangi kultūriniai rezervatai (rezervatai-muziejai), istoriniai nacionaliniai parkai „nėra kultūros paminklai ar vertybės, Kultūros paveldo departamentas negali organizuoti nurodytų saugomų teritorijų strategijos bei apsaugos ir tvarkymo programų rengimo,(...) dėl tos pačios priežasties departamentas negali rengti teisės aktų šių saugomų teritorijų klausimais projektus.“²⁴

Svarstant šias pastabas Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komitete, joms buvo pritarta iš dalies, ir galutiniame projekto variante šios funkcijos buvo pavestos Kultūros ministerijai.

Kauno paveldosaugos specialistai ir ekspertai (kreipimąsi pasirašė architektė J. Kančienė, ekspertas-archeologas A. Vaškėlis, prof. A. Miškinis ir kt.) teigė, kad naujasis įstatymo projektas „neatspindi paveldosaugos specialistų poreikių, yra per daug išplėstas, jame dėstomi įstatymui nebūdingi dalykai, visiškai sujaukiama veikianti saugomų vertybių apskaitos sistema, terminų apibrėžimuose yra daug netikslumų ir nekonkretumo, terminai neatitinka specialiųjų terminų

²¹ LR Seimo archyvas, F2 apr.2, b. 8803, Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto išvados projektas, l. 107

²² Ten pat, l. 42

²³ Ten pat.

²⁴ Ten pat.

žodyno²⁵ ir pasiūlė „kol kas palikti galioti esamą Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą (atlikus jo korektūrą) ir neskubant rengti naują Kultūros vertybių apsaugos įstatymo projektą, laikantis šiuolaikinių integruotos paveldosaugos sistemos nuostatų.“²⁶ Į šį kreipimąsi atsižvelgta nebuvo ir projektas buvo svarstomas toliau.

Lietuvos Restauratorių sąjunga turėjo pastabų dėl kultūros vertybių apskaitos sistemos, jų teigimu „numatomas žymiai sudėtingesnis Kultūros paveldo registravimo procesas perbrauktų 1990-2002 metų atliktus kultūros vertybių apskaitos rezultatus, pareikalautų papildomų didelių lėšų pradėti iš naujo nekilnojamojo kultūros paveldo apskaitą“.²⁷ Tačiau darbo grupė, rengusi įstatymo projektą į šias pastabas atsakė, kad „apskaitos sistema nėra keičiama, o tobulinama. Projektas nenumato iš naujo kartoti jau atliktus apskaitos darbus.“²⁸

Dėl apskaitos sistemos savo pastabas taip pat reiškė Lietuvos architektų sąjunga, kuri teigė jog teikiamo įstatymo projekto 5, 6 ir 8 str. nustatyta sudėtinga ir ilgai trunkanti kultūros paveldo objektų išaiškinimo, registravimo ir skelbimo saugomais procedūra. Ją sudaro daugybės įvairių dokumentų rengimas: būtinų ikonografinių bei kitų istorinių šaltinių tyrimai, aprašų sudarymas, ekspertų tarybų vertinimas, pasų parengimas, apsaugos reglamentų nustatymas, sprendimų inicijuoti skelbti saugomais priėmimas, specialiųjų planų – teritorijų ir buferinių zonų ribų planų – parengimas, teisės aktų, kuriais remiantis objektai skelbiami saugomais, priėmimas. Pagal įstatymo projekte numatytus bei kitais teisės aktais nustatytus terminus vieno kultūros paveldo objekto išaiškinimo registravimo ir paskelbimo saugomu procedūra būtų ne trumpesnė kaip 6-8 mėnesiai. Pagal įstatymo 7 straipsnio reikalavimus statybos darbai, kurie atliekami dar nepaskelbtuose saugomais kultūros paveldo objektuose, gali būti sustabdomi iki 6-8 mėnesių.²⁹ Į šias pastabas Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto posėdyje, kuriame buvo svarstomi Architektų sąjungos pasiūlymai buvo atsakyta, kad „projekte numatyti minimalūs terminai reikšmingiems objektams iširti, apskaityti ir paskelbti juos saugomais“³⁰, todėl šioms pastaboms pritarta nebuvo.

Architektų sąjunga taip pat turėjo pastabų dėl teikiamo įstatymo projekto teigdami, kad „tekstas – sudėtingas, painus, sunkiai suvokiamas“, dėl įstatymo įgyvendinimo, nes „turės būti parengti 41 poįstatyminis aktas“³¹, dėl institucijų pervadinimo, nes „tai pareikalaus papildomų lėšų, organizacinio darbo ir nemažai lėšų.“³²

Savo siūlymus pirmajam projekto variantui taip pat teikė ir Seimo nariai Egidijus Klumbys, Saulius Lapėnas, buvo gauta Seimo Teisės departamento išvada, kurią sudarė 65 pastabos.

²⁵ LR Seimo archyvas, F2 apr.2, b. 8803, Kauno paveldosaugos specialistų ir ekspertų kreipimasis, l. 38

²⁶ Ten pat.

²⁷ LR Seimo archyvas, F2 apr.2, b. 8803, Lietuvos Respublikos Restauratorių sąjungos kreipimasis, l. 32

²⁸ LR Seimo archyvas, F2 apr.2, b. 8803 Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto išvados projektas, l. 109

²⁹ Ten pat, l. 112

³⁰ Ten pat, l. 112

³¹ LR Seimo archyvas, F2 apr.2, b. 8803, Lietuvos architektų sąjungos kreipimasis, l. 65

³² Ten pat.

Egidijus Klumbys, kaip ir daugelis rašiusių savo pastabas bei siūlymus, taip pat turėjo pastabų dėl sąvokų, dėl administravimo, dėl kultūros paveldo objektų tvarkymo, taip pat dėl kompensavimo tvarkos.

Atsižvelgiant į visus pateiktus siūlymus ir pastabas, taip pat į tai, kad daugelis (pvz. J. Bučas, Architektų sąjunga, Istorijos institutas ir kt.) siūlė nepriimti šio teikiamo įstatymo projekto, Švietimo, mokslo ir kultūros komitetas savo posėdyje nutarė parengti Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo naują redakciją, t.y. antrąjį patobulintą variantą ir teikti jį svarstyti.

2003 m. lapkričio 11 d. Seimo posėdžių sekretoriato buvo užregistruotas Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas Nr. IXP-2281(2).

Savo sprendimus dėl nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo projekto pateikė ir Seimo Aplinkos apsaugos bei Biudžeto ir finansų komitetai, kurie buvo Seimo paskirti papildomais, nagrinėjant šį projektą. Biudžeto ir finansų komitetas apsvaustęs įstatymo projektą iš esmės jam pritarė ir pasiūlė pagrindiniam komitetui, t.y. Švietimo, mokslo ir kultūros komitetui patobulinti projektą pagal Vyriausybės pateiktą išvadą.

Aplinkos apsaugos komitetas Švietimo, mokslo ir kultūros komitetui pasiūlė svarstant projektą atsižvelgti į Teisės departamento pateiktas pastabas, taip pat suderinti įstatymo nuostatas su Teritorijų planavimo ir Žemės įstatymų nuostatomis bei atsisakyti keisti Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pavadinimą, nes šio pakeitimo įgyvendinimas pareikalautų didelių papildomų biudžeto išlaidų.³³

Užregistravus antrąjį projekto variantą, pasiūlymų sulaukta kiek mažiau. Vieni pirmųjų savo pasiūlymus naujai užregistruotam projektui pateikė Kultūros paveldo centras, kuris išsakė pastabas dėl sąvokų, akcentuojant tai, kad jų nuomone sąvokų žodynas yra vena silpniausių projekto grandžių. Buvo išsakyta nuomonė dėl tokių apibrėžimų kaip „apsaugos reglamentas“ „atkūrimas“, „kultūros paveldas“, „kultūros paveldo objektai“³⁴, siūlant išsamiau paaiškinti šias sąvokas.

Nemažai pastabų buvo pareikšta ir dėl kitų straipsnių, pvz. dėl administravimo: „ir šį kartą nepaaiškėja, kokios funkcijos bei teisės priklauso tiesiogiai Kultūros paveldo departamentui (...), neaišku, kad vadovauja departamentui.“³⁵ Taip pat buvo kritikuojama, tai, kad Departamento apskaitos tarnyba inicijuoja kultūros paveldo objektų skelbimą valstybės saugomais, o paveldotvarkos tarnyba organizuoja skelbimą saugomais.³⁶ Reikia pasakyti, kad priimtame įstatyme nėra išskirtos Apskaitos ir Paveldotvarkos tarnybų funkcijos, jos visos priskirtos prie Departamento atliekamų veiksmų.

³³ LR Seimo archyvas, F2 apr.2, b. 8804, l.6

³⁴ LR Seimo archyvas, F2 apr.2, b. 8803, Lietuvos architektų sąjungos kreipimasis, l. 65

³⁵ Ten pat.

³⁶ Ten pat.

Tiesa, kreipimesi buvo pažymėta ir teigiamų dalykų: visų pirma, tai, kad „pastaroji redakcija pasižymi funkcinio konkretumu (nurodama aiški kultūros vertybių apsaugos schema), įdiegtomis naujomis kultūros paveldo rūšimis kaip povandeninis paveldas bei kitomis novatoriškomis paradigmomis.“³⁷ Taip pat, skirtingai negu pirmąjį projektą, šis jau buvo siūlomas priimti, prieš tai „sunorminus sąvokas, apibrėžus aiškia administravimo schemą bei numatant ne tik registruoto, bet dar nežinomo, spėjamo paveldo (ypač archeologinio) teisinę apsaugą.“³⁸

Nemažai pastabų bei pasiūlymų antrajam variantui išsakė ir Lietuvos Vyskupų konferencija. Kaip ir dauguma teikusių savo pastabas, Vyskupų konferencija taip pat turėjo pastabų dėl sąvokų apibrėžimų. Projekto 3 straipsnio 3 dalies 12 punkte pasiūlė „atskleisti sakralinio nekilnojamojo kultūros paveldo sąvokos turinį“ ir išdėstyti šią sąvoką taip: „Sakralinis - objektai, skirti kulto ar tikinčiųjų laidojimui ir tiesiogiai su jais susijusi jų užimama ir naudoti reikalinga teritorija, reikšmingi religinėms bendruomenėms, bendrijoms ir centrams“.³⁹ Toks išdėstymas parodo, kodėl objektas kartu su jo užimama teritorija yra sakralus. Šiam siūlymui buvo pritarta

Kalbant apie nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos administravimą, Vyskupų konferencijos nuomone, projekte numatytas valdymas yra tobulintinas ir dėl to, kad kai kurių funkcijų vykdymas yra suskaidytas per kelias institucijas, pvz. „Apskaitos tarnyba inicijuoja kultūros paveldo objektų skelbimą valstybės saugomais, o Paveldotvarkos tarnyba organizuoja kultūros paveldo objektų skelbimą valstybės saugomais. (Žr. Projekto 5 straipsnio 8 dalies 3 punktą ir Projekto 5 straipsnio 9 dalies 1 punktą). Tai gali būti susiję su papildomais vertybių savininkų ir valdytojų laiko kaštais.“⁴⁰

Dėl savivaldybių paveldosaugos padalinių irgi turėta pastabų: „manome, kad reikėtų atsisakyti jų kaip tarpininko vaidmens. Pvz. projekto 6 straipsnyje yra numatyta, kad jie priima valdytojų prašymus, perduoda juos paveldotvarkos tarnybai ir išduoda valdytojams tarnybos atsakymus. Tai tik vilkins bet kokio prašymo sprendimą“ arba „pavojinga nuostata yra įtvirtinta projekto 6 straipsnio 3 dalies 4 punkte, pagal kuri savivaldybės paveldosaugos padalinys gali priimti sprendimus, kai yra įgaliotas už apsaugą atsakingų institucijų. Kadangi projekte nėra numatyta, kokiais atvejais savivaldybės padalinys gali būti įgaliotas vykdyti valstybės paveldosaugos funkcijas, tai lieka neaišku nei kada, nei koku būdu, nei kur tai bus skelbiama, kad savivaldybės padalinys perėmė minėtas valstybines funkcijas. Todėl, tokios normos įtvirtinimas sukels painiavos realizuojant ją praktikoje. Prašome šią nuostatą išbraukti arba numatyti kaip savininkas sužinos apie atitinkamų klausimų sprendimo perdavimą savivaldybėms spręsti.“⁴¹

³⁷ LR Seimo archyvas, F2 apr.2, b. 8803, Lietuvos architektų sąjungos kreipimasis, l. 65

³⁸ Ten pat.

³⁹ LR Seimo archyvas, F2 apr.2, b. 8804, Lietuvos Vyskupų konferencijos kreipimasis, l. 2

⁴⁰ Ten pat.

⁴¹ Ten pat, l. 3

Visiems šiems siūlymams pritarta nebuvo, motyvuojant tuo, kad „įvedamas vieno langelio principas.“⁴²

Pastabos buvo pareikštos ir dėl nekilnojamojo kultūros paveldo apskaitos ir skelbimo saugojimu, taip dėl skirsnio „Nekilnojamojo kultūros paveldo pažinimas, jo sklaida, atgaivinimas.“⁴³

Savo išvadą dėl Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto pareiškė ir Lietuvos Respublikos Vyriausybė, kuri 2004 m. gegužės 12 d. posėdyje pritarė antrajam projekto variantui ir pateikė savo pasiūlymus: buvo pasiūlyta iš projekto 2 straipsnio išbraukti 9 dalį, kurioje aiškinamas „kraštovarkos“ apibrėžimas, papildyti naujomis dalimis, paaiškinant „laikinių apsaugos reglamentų“, „saugomos vietovės“ sąvokas. Taip pat pasiūlyta patikslinti tokias sąvokas kaip „kultūros paveldo objektai“, „paveldosaugos reikalavimai“, „priežiūra“, „tvarkyba“. Visiems šiems siūlymams buvo pritarta.

3 straipsnyje, kuriame kalbama apie nekilnojamojo kultūros paveldo skirstymą Vyriausybė pasiūlė papildyti nauja 4 dalimi: „nekilnojamasis kultūros paveldas yra sudėtinė kultūrinio kraštovaizdžio dalis, kurios kraštovaizdinis vertingųjų savybių pobūdis taip pat gali būti pripažintas reikšmingu.“⁴⁴. Šiam siūlymui taip pat buvo pritarta.

5 straipsnyje, kuris reglamentuoja nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos valstybinį administravimą, buvo pasiūlyta įrašyti, kad „norminius aktus priima Vyriausybė, kultūros ministras, Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos direktorius ir savivaldybės.“⁴⁵ Projekte nebuvo žodžių „Kultūros paveldo departamento direktorius“. Šiam siūlymui taip pat buvo pritarta.

Buvo patikslintos ir Kultūros departamento funkcijos. Tačiau buvo nepritarta siūlymui išbraukti iš įstatymo 13 straipsnį, kuriame kalbama apie saugojimo režimus, kadangi manoma, kad „įstatyme turėtų atsispindėti kokie saugojimo režimai gali būti nustatyti kultūros paveldo objektams ar jų teritorijoms.“⁴⁶

17 straipsnio 1 dalyje, kurioje reglamentuojama, kas draudžiama mokslinio pažinimo kultūros paveldo objekte, jo teritorijoje, vietovėje, Vyriausybė siūlė numatyti konkrečią instituciją, atsakingą už apsaugą, tačiau tam buvo nepritarta, nes atsakinga už apsaugą institucija priklauso nuo to, kas objektą skelbia saugomu.

Įstatymo įsigaliojimo laikas buvo pasiūlytas po šešių mėnesių nuo paskelbimo „Valstybės žiniose“, išskyrus 14 straipsnio 1 dalies 2 punkte numatytą nuostatą, įtvirtinančią teisę gauti finansinę paramą kultūros paveldo objekto priežiūrai ir tvarkybai. Vyriausybė pasiūlė šios nuostatos

⁴² LR Seimo archyvas, F2 apr.2, b. 8804, Lietuvos Vyskupų konferencijos kreipimasis, l. 3

⁴³ Ten pat.

⁴⁴ LR Seimo archyvas, F2 apr.2, b. 8804, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 12 d. Nutarimas Nr 595, l. 20

⁴⁵ Ten pat.

⁴⁶ Ten pat, l. 34

įsigaliojimo laiką nukelti į 2006 m. sausio 1 dieną. Tačiau Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto nuomone šios nuostatos įgyvendinimas paskatins savininkus savo lėšomis prižiūrėti ir tvarkyti kultūros paveldo objektus, todėl buvo pasiūlyta nenukelti nuostatos įgyvendinimo termino, o iš valstybės biudžeto lėšas jos įgyvendinimui numatyti pagal biudžeto galimybes.

Kadangi įregistravus antrąjį įstatymo projekto variantą, buvo gauta nemažai siūlymų, iš kurių kai kuriems buvo pritarta, taip pat buvo gauta Vyriausybės išvada, įstatymo projektas dar kartą buvo patobulintas ir 2004 m. birželio 26 d. buvo įregistruotas trečiasis patobulintas projekto variantas Nr. IXP-2281(3).⁴⁷

Tačiau ir šiam projekto variantui dar buvo pateikta siūlymų. Tačiau juos teikė tik Seimo nariai. Pasiūlymus pateikė V. Simulik ir P. Papovas.

V. Simulik pasiūlymai buvo redakcinio pobūdžio ir jiems buvo pritarta.

P.Papovas pasiūlė pakeisti 5 projekto straipsnį, kuris reglamentuoja nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos valstybinį administravimą. Buvo pasiūlyta pakeisti 1 šio straipsnio dalį, kurioje kalbama apie tai, kad „nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos nacionalinę politiką formuoja Seimas, Vyriausybė, Kultūros ministerija, atsižvelgdami į valstybinės kultūros paveldo komisijos teikiamus paveldosauginės patirties ir tendencijų vertinimus, analizes ir siūlymus.“⁴⁸ P. Papovas pasiūlė, kad kultūros paveldo apsaugos nacionalinės politikos kryptis nustato Seimas, priimdamas įstatymus, išbraukiant visas įstatymo projekte minimas institucijas. Taip pat buvo siūloma daugelį funkcijų, kurias numatyta atlikti Kultūros paveldo departamentui, perduoti Kultūros ministerijai. Svarstant P. Papovo siūlymus Švietimo, mokslo ir kultūros komitete, jiems pritarta nebuvo, nes šie pasiūlymai iš esmės keistų įstatyme numatytą paveldo administravimo struktūrą, kuri buvo parengta pagal Vyriausybės 2001 m. kovo 13 d. nutarimą Nr. 288 patvirtintą Kultūros paveldosaugos sistemos pertvarkymo koncepciją. Pritarus siūlymams, reikėtų keisti Kultūros ministerijos struktūrą, smarkiai padidinti darbuotojų skaičių.

Patobulinius trečiąjį variantą Seime 2004. m. rugsėjo 21 d. buvo įregistruotas ketvirtas įstatymo projekto variantas, kuris ir buvo priimtas 2004. m. rugsėjo 28 d.

⁴⁷ LR Seimo archyvas, F2 apr.2, b. 8804, l. 78

⁴⁸ LR Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas Nr. IX-2452, Valstybės žinios, 2004 10 19, Nr.:153-5571

NAUJOJO ĮSTATYMO SKYRTUMAI LYGINANT SU 1994 METAIS PRIIMTU ĮSTATYMU

Lietuvai atgavus nepriklausomybę gyvenimo normos smarkai paveikė ir kultūros paveldo apsaugos sritį. 1994 m. buvo priimtas Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas. Tačiau šis įstatymas neišsprendė problemų, liečiančių kultūros paveldo apsaugą.

Praėjus keletui metų nuo įstatymo priėmimo problemos kultūros paveldo apsaugos srityje dar labiau išryškėjo 1997 m. buvo kiek pakeistas 1994 m. Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas: buvo panaikintos departamento apskaitos, ekspertizės, paminklotvarkos bei kontrolės tarnybos, taip pat atsakomybė už kultūros vertybių apsaugą perkelta departamento direktoriui.⁴⁹ 1994 m. įstatyme už kultūros apsaugą buvo atsakingas Kultūros ministras.

Atsakingų institucijų ir mūsų visų elgesys su Lietuvos paveldu, ypač Vilniaus senamiestyje, Kuršių nerijoje, buvo neatsakingas ir aplaidus. Beviltingai mažos baudos, nei vieno nugriauto nelegaliai pastatyto statinio, nuosekliai naikinamos Vilniaus senamiesčio vertės, dėl kurių jis buvo įrašytas į Pasaulio paveldo sąrašą (didinamas užstatymo tankumas bei aukštingumas, keičiamas senamiesčio parteris, stogų konfiguracijos, durys, langai be kitos detalės, kažkada kūrusios ypatingą Vilniaus senamiesčio atmosferą), Vilniaus senamiestis vis labiau įspraudžiamas į aukštutinių pastatų žiedą, iškreipiantį šio pasaulio paveldo objekto kraštovaizdį. Panaši situacija klostosi Kuršių nerijoje, kituose miestuose ir vietovėse. Apmaudu, kad Lietuvoje prioritetas neteikiamas vertingų archeologinių kompleksų, istorinių pastatų ir jų komplekso konservavimo, restauravimo darbams. Priešingai – išsigalėjo tendencija kultūros objektus „modernizuoti“ naudojant nebūdingas šiuolaikiškas statybines medžiagas ir technologijas. Tokia situacija susiklostė todėl, kad nėra realaus kontrolės mechanizmo, subalansuotos atsakomybės, konkrečių paveldosaugos reikalavimų, taip pat iškilo darbuotojų kompetencijos ir atsakomybės problema. Šalies būklė nesudarė sąlygų įgyvendinti tarptautinį lygmenį atitinkančią kultūros paveldosaugos politiką. Kultūros paveldosaugos sistemos darbo trūkumai trukdė gauti investicijų, supriešino paminklosaugą ir verslą. Todėl Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2001 m. kovo 13 d. patvirtino Valstybinės paminklosaugos komisijos ir Kultūros ministerijos parengtą kultūros paveldosaugos sistemos pertvarkymo koncepciją, kuria vadovaujantis ir buvo pradėtas rengti Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas.

Nors į naująjį įstatymą buvo perkelta nemažai nuostatų iš 1994 metų LR Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo, tačiau abu įstatymai skiriasi iš esmės.

⁴⁹ Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, Valstybės žinos, 1997 04 09, Nr. 30-713.

Visų pirma, lyginant abu įstatymus matome, kad kinta įstatymo paskirtis – senajame įstatyme ji yra „garantuoti Lietuvos kultūros vertybių apsaugą, gausėjimą ir perdavimą ateities kartoms“, ⁵⁰ naujajame įstatyme – „išsaugoti Lietuvos kultūros paveldą ir perduoti jį ateities kartoms“, o taip pat „sudaryti sąlygas visuomenei jį pažinti ir juo naudotis“.⁵¹

Naujajame įstatyme atsiranda daug naujų sąvokų. Jeigu senajame įstatyme jų buvo tik 12, tai naujame įstatyme jų jau 41. Dėl sąvokų buvo pareikšta labai daug pastabų: „kad sąvokų apibrėžimuose nemažai nekonkretumo, trūksta terminų, nusakančių kultūros objekto kultūrinę vertę, kultūrinę reikšmę, vertybių teisinės apsaugos lygmenis“⁵². Įstatymo tekste yra terminų, kurie nėra paaiškinti, pvz. „vietovės“ sąvokų apibrėžime nėra, bet 3 straipsnyje ši sąvoka jau atsiranda. Atsižvelgiant į pastabas, sąvokos buvo derinamos su Valstybine Lietuvių kalbos komisija.

Naujajame įstatyme atskiru straipsniu (3 str.) išskiriama nekilnojamojo kultūros paveldo skirstymas. Šio straipsnio 2 dalyje paveldas išskiriamas pagal sandarą, o 3 dalyje išaiškinamas nekilnojamojo kultūros paveldas pagal reikšmingumą lemiantį vertingųjų savybių pobūdį ar jų derinį.

Atskiru straipsniu (4 str.) taip pat išskiriama nekilnojamojo kultūros paveldo apsauga: apskaita, skelbimas saugomu, saugojimas – tvarkyba ir naudojimas, pažinimas, jo sklaida, atgaivinimas, nurodomi apsaugos tikslai, kuriais vadovaujantis nustatomas kultūros paveldo apsaugos reglamentavimas. Šiame straipsnyje taip pat apibrėžiama, kas sudaro paveldo teisinę apsaugą.

Naujajame įstatyme nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos valstybinis administravimas keičiamas iš esmės. 1997 m. įstatymo 5 straipsnyje buvo nurodyta, kad Lietuvos Respublikoje už kultūros vertybių apsaugą yra atsakingas Kultūros vertybių apsaugos departamento direktorius.⁵³ Naujos redakcijos įstatymo 5 straipsnio 2 dalis nurodo, kad nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos valstybinį administravimą organizuoja ir už jį atsako kultūros ministras, ministerijos padalinius ir prie ministerijos įsteigtas institucijas įgaliodamas vykdyti apsaugos funkcijas. 5 str. 6 dalis nurodo, kad kultūros ministras tvirtina pavyzdinius apsaugos reglamentus, valstybės biudžeto lėšomis finansuojamas nekilnojamojo kultūros paveldo paveldosaugos (apskaitos, paveldotvarkos, kontrolės, saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo, kitas) programas, skelbia valstybės saugomus kultūros paveldo objektus, vykdo kitas įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytas funkcijas⁵⁴.

Tačiau pertvarkant administravimo sistemą nekuriamos naujos institucijos, o pertvarkomos esamos. Ir toliau kultūros paveldo apsaugos procese dalyvaus Seimas, Vyriausybė, Valstybinė kultūros paveldo komisija, Kultūros ministerija, Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros

⁵⁰ LR Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas Nr. I-733, Valstybės žinios, 1995, Nr.3-37.

⁵¹ LR Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas Nr. IX-2452, Valstybės žinios, 2004 10 19, Nr.:153-5571

⁵² LR Seimo archyvas, F2 apr.2, b. 8803, prof. J. Bučo pasiūlymai, l. 79

⁵³ LR Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas Nr. VIII-168, Valstybės žinios, 1997 04 09, Nr. 30-713.

⁵⁴ LR Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas Nr. IX-2452, Valstybės žinios, 2004 10 19, Nr.:153-5571

ministerijos ir savivaldybės. Svarbus naujojo Įstatymo bruožas, jog jis aiškiai atskyrė visų ši darbą dirbančių institucijų kompetencijas. Didžiausios permainos – Kultūros paveldo departamente prie Kultūros ministerijos. Parengti ir patvirtinti naujieji departamento nuostatai ir struktūra. LR Vyriausybės 2005 m. balandžio 14 d. nutarimu Nr. 409 nustatytas padidintas etatų skaičius, būtinas naujoms funkcijoms atlikti. Departamente įsteigti trys nauji skyriai: apskaitos, paveldotvarkos ir kontrolės, kuris įkurtas siekiant sustiprinti paveldo apsaugos kontrolės funkciją. Kaip ir iki šiol veiks 10 teritorinių padalinių.

Vadovaujantis naujuoju įstatymu šiuo metu vyksta Kultūros paveldo centro reorganizavimas: dalis etatų yra perkeliama į Kultūros paveldo departamentą, kuris perims dalį funkcijų, kurios anksčiau buvo priskiriamos Kultūros paveldo centrai. Pvz. pagal naujojo įstatymo 5 str. 10 dalies 12 punktą Kultūros vertybių registro tvarkymo funkcija pavesta departamentui. Tuo būdu sumažintos Kultūros paveldo centro funkcijos.

Naujajame nekilnojamojo kultūros paveldo įstatyme žymiai daugiau funkcijų ir teisių yra suteikiama savivaldybėms, atsiranda savivaldybių paveldosaugos padaliniai. Šiuo įstatymu pagrindinė nauja savivaldybėms nustatyta ribotai savarankiška funkcija yra jos dalyvavimas kultūros paveldo stebėsenoje pagal tvarką, kurią turi nustatyti Kultūros ministras. Faktiškai visi savivaldybėse dirbantys paminklotvarkininkai, būdami arčiau objektų, geriau negu teritorinių padalinių darbuotojai žino valstybės saugomų savivaldybės teritorijoje esančių objektų būklę. Savivaldybėms įstatymo 6 straipsniu deleguotos funkcijos pagrinde susijusios su jų paskelbtu saugomais kultūros paveldo objektų apsauga. Tačiau ne visos savivaldybės turi paveldosaugos specialistus. Įstatyme numatytas Vertinimo tarybas turi tik keletas savivaldybių, pvz. Vilniaus, Kauno.

Pagal naująjį kultūros paveldo apsaugos įstatymą buvo pakeisti nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos valstybinio administravimo institucijų pavadinimai, t.y Kultūros vertybių apsaugos departamento ir Valstybinės paminklosaugos komisijos. Kultūros vertybių apsaugos departamentas tapo Kultūros paveldo departamentu, o Valstybinė paminklosaugos komisija – Valstybine kultūros paveldo komisija. 2004 m. rugsėjo 28 d. buvo priimtas ir Komisijos valdymą, finansavimą, uždavinius ir teises nustatantis Valstybinės kultūros paveldo komisijos įstatymas.⁵⁵

Trečiasis įstatymo skirsnis (8-12 str.) reglamentuoja nekilnojamojo kultūros paveldo apskaitą ir kultūros paveldo objekto skelbimą saugomu. Kultūros paveldo objekto skelbimo saugomu 1994 m. įstatyme nebuvo.

8 straipsnio 5 dalyje nurodoma, kad nekilnojamųjų kultūros vertybių reikšmingumą, kultūros paveldo objektų ar vietovių vertingąsias savybes nustato ir teritorijų ribas apibrėžia departamentas ir savivaldybių teritorinių padalinių sudarytos nekilnojamojo kultūros paveldo

⁵⁵ LR Valstybinės kultūros paveldo komisijos įstatymas Nr.

vertinimo tarnybos.⁵⁶ Nekilnojamosios kultūros vertybės registruojamos vertinimo tarybai nusprendus, kad vertybei reikalinga teisinė apsauga. (8 str.). Kultūros vertybių registre ir sudarytame nekilnojamosios vertybės pase (registro duomenų įrašė) įrašomi kiekvienos vertybės duomenys: pavadinimas, jos unikalus kodas, adresas, kartu su vertybe saugomos teritorijos ribos.

Naujame įstatyme 9 straipsnyje reglamentuojama kultūros vertybių pradinė apsauga. Šiame straipsnyje teigiama, kad kultūros paveldo objekto, dėl kurio nėra priimtas sprendimas skelbti jį saugomu, ar neskelbti, valdytojas, planuojantis atlikti tvarkybos darbus, turi pateikti savivaldybės paveldosaugos padalinii projektinius siūlymus apie numatomus atlikti darbus. Jeigu nustatoma, kad darbai gali žaloti vertingąsias savybes, turi būti inicijuojamas objekto skelbimas saugomu. Apie inicijavimą skelbti objektą saugomu per 15 dienų turi būti informuojami visi asmenys, kurių daiktinės teisės į nekilnojamuosius daiktus tokio objekto teritorijos ribose yra registruotos Nekilnojamojo turto registre. Skelbiami saugomais objektai turi būti registruoti Nekilnojamojo turto registre – jų teisinė nuosavybė turi būti sutvarkyta. Objektai ir sklypai jų teritorijose turi būti suformuoti daiktinės teisės objektais. Pradinė apsauga netenka galios, kai priimamas sprendimas skelbti arba ne kultūros paveldo objektą saugomu.

Naujajame įstatyme koreguotas nekilnojamojo kultūros paveldo saugojimas. 13 straipsnyje yra išskiriami saugojimo režimai: rezervinis, autentiškos paskirties ir tausojamo naudojimo.

Nauja yra tai, kad atsiranda apsaugos sutartys, kuriomis yra „nustatomi statinių servitutai ir įteisinami kiti kultūros paveldo objektų ir vietovių paveldosaugos reikalavimai.“⁵⁷ Sutartis su žemės, miško ir vandens telkinių savininkais ir naudotojais, kurių žemė, miškas ar vandens telkinys yra saugomoje teritorijoje gali sudaryti Vyriausybės įgaliota institucija, su Kultūros vertybių registre registruotų kultūros paveldo objektų valdytojais ir su objektų teritorijose ir apsaugos zonose esančių sklypų ar nekilnojamųjų daiktų valdytojais gali sudaryti departamentas, savivaldybės paveldosaugos padalinys, fondai ar kitos viešosios įstaigos.⁵⁸ Apsaugos sutartimis reglamentuojami valdytojo įsipareigojimai, kultūros paveldo objektų lankymo sąlygos, parama kultūros paveldo objekto apsaugai.

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme atskirais straipsniais reglamentuojama moksliniam pažinimui, viešajam pažinimui ir naudojimui saugomo kultūros paveldo apsauga, taip pat atskiru straipsniu išskirta viešosios pagarbos nekilnojamojo kultūros paveldo apsauga, ko 1994 m. priimtam įstatyme nebuvo.

22 įstatymo straipsnis reglamentuoja nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos ir teritorijų planavimą. Saugomų objektų teritorijos, apsaugos zonos tvarkomos ir veikla jose plėtojama pagal bendrojo ir specialiojo teritorijų planavimo bei strateginio planavimo dokumentus. Skiriami šie

⁵⁶ LR Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas Nr. IX-2452, Valstybės žinios, 2004 10 19, Nr.:153-5571

⁵⁷ LR Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas Nr. IX-2452, Valstybės žinios, 2004 10 19, Nr.:153-5571

⁵⁸ Ten pat.

specialiųjų planų tipai: kultūros paveldo tinklų schemos, kultūros paveldo teritorijų ir apsaugos zonų ribų planai, saugomų vietovių ir apsaugos zonų tvarkymo planai (planavimo schemos), saugomų objektų ir vietovių žemėvaldų planai.

Keitėsi ir kultūros paveldo objektų tvarkybos reikalavimai. Pagal naująjį įstatymą kultūros paveldo tvarkyba atliekama pagal kultūros ministro patvirtintus paveldo tvarkybos reglamentus, nustatančius reikalavimus konkretiems tvarkybos darbams, tvarkybos projektas rengiamas remiantis Kultūros vertybių registro duomenimis, prieš projektavimą būtinų atlikti tyrimų išvadomis.⁵⁹ Vadovauti kultūros paveldo tvarkomųjų statybos darbų projektams turi teisę aplinkos ir kultūros ministrų patvirtinta tvarka atestuotas darbų vadovas.

Kultūros paveldo objekte atliekamų darbų projekto vykdymo eigą ir kokybę kontroliuoja valdytojas, departamentas ir savivaldybės paveldosaugos padalinys.⁶⁰

Naujai priimtame įstatyme detalai išaiškinama nekilnojamojo kultūros paveldo pažinimas, pažinimo sklaida, atgaivinimas.

Pirmą kartą nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos praktikoje kultūros paveldo objektų savininkams numatytas kompensavimas už privačios nuosavybės – prieinamų visuomenei lankyti valstybės saugomų nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkomuosius darbus, o užkonservuotų saugomų statinių valdytojams kultūros ministro nustatyta tvarka bus kompensuojamos užkonservavimo išlaidos. Taip pat vienkartinė kompensacija bus išmokama skelbiamo saugomu kultūros paveldo objekto valdytojui, kai nustatyti ar sugriežtinti veiklos apribojimai, draudžiantys anksčiau vykdytą veiklą, realiai sumažina valdytojo gaunamą naudą. Lėšos kompensavimui gali būti skiriamos iš valstybės bei savivaldybių biudžeto (28 str.).

⁵⁹ LR Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas Nr. IX-2452, Valstybės žinios, 2004 10 19, Nr.:153-5571

⁶⁰ Ten pat.

POĮSTATYMINIAI AKTAI IR JŲ POVEIKIS

Nekilnojamojo kultūros paveldo įstatymui įgyvendinti buvo numatyta parengti 43 nauji teisės aktai bei patikslinti 7 galiojusius Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimus. Tačiau įsigaliojus įstatymui ir pradėjus rengti poįstatyminius teisės aktus, pasirodė, kad visgi teisės aktų bus daugiau negu 43. Tarp naujai parengtų teisės aktų yra: Vyriausybės nutarimų –14, Kultūros ministro įsakymų – 31, Aplinkos ir kultūros ministrų įsakymų – 5.

LR Vyriausybė 2005 m. balandžio 14 d. priėmė nutarimą Nr. 408 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą“. Vadovaujantis naujuoju įstatymu LR Vyriausybė 2005 m. kovo 31 d. nutarimu Nr. 355 patvirtino naujus Kultūros ministerijos nuostatus, kur buvo įtraukta nuostata, kad Kultūros ministerija dalyvauja formuojant ir įgyvendinant nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos nacionalinę politiką, atsižvelgdama į Valstybinės kultūros paveldo komisijos teikiamus paveldosauginės patirties ir tendencijų vertinimus, analizes ir pasiūlymus, taip pat, kad vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymu, organizuoja nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos valstybinį administravimą, koordinuoja nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugą.⁶¹

Įstatymo įgyvendinimui buvo numatyta pertvarkyti kultūros paveldo apsaugos bei apsaugos administravimo sistemą. Šiam tikslui pasiekti atliekami atitinkami administraciniai ir teisinės bazės pertvarkymai.

Vadovaujantis Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 5 straipsniu, kuris reglamentuoja nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos valstybinį administravimą, Kultūros ministro V. Prudnikovo 2005 m. balandžio 1 d. įsakymu Nr. ĮV-116 „Dėl Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos nuostatų patvirtinimo“⁶² buvo patvirtinti naujieji Kultūros departamento nuostatai, kuriuose buvo apibrėžti departamento uždaviniai, funkcijos, teisės, darbo organizavimas.

Įstatymo 5 straipsnio 6 dalis teigia, kad kultūros ministras tvirtina pavyzdinius apsaugos reglamentus, valstybės biudžeto lėšomis finansuojamas nekilnojamojo kultūros paveldo paveldosaugos (apskaitos, paveldotvarkos, kontrolės, saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo, kitas) programas. Skelbia valstybės saugomus kultūros paveldo objektus, vykdo kitas įstatymų ir

⁶¹ LR Vyriausybės nutarimas, „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą“, 2005 04-14, Nr. 408, Valstybės žinios, 2005 04 19, Nr. 50-1651

⁶² LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos nuostatų patvirtinimo“, 2005 m. balandžio 1d., Nr. ĮV-116, Valstybės žinios, 2005 04 07, Nr. 45-1474

kitų teisės aktų nustatytas funkcijas. Todėl vadovaujantis šiuo straipsniu 2005 m. balandžio 19 d. ministro įsakymu „Dėl nekilnojamojo kultūros paveldo objekto pavyzdinio apsaugos reglamento patvirtinimo“⁶³ buvo patvirtintas pavyzdinis apsaugos reglamentas.

2005 m. birželio 30 d. Kultūros ministras patvirtino Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų stebėsenos taisykles⁶⁴, kurios nustato reikalavimus pavienių, į kompleksus įeinančių ir kompleksinių kultūros paveldo objektų stebėsenai atlikti.

Pagal įstatymo 5 straipsnio 4 dalį ir 10 dalies 4 punktą, kuriose numatoma, kad departamentas rengia kultūros paveldo apskaitos, paveldotvarkos ir kontrolės programas, organizuoja jų vykdymą, Kultūros paveldo departamento direktorius patvirtino „Paraiškų finansuoti kultūros paveldo objektų tvarkybos ir neatidėliotinus saugojimo darbus iš nekilnojamojo kultūros paveldo paveldotvarkos programai skirtų valstybės biudžeto lėšų padavimo, priėmimo ir nagrinėjimo tvarkos sąrašą.“⁶⁵

Taip pat Kultūros departamento direktoriaus įsakymu, vadovaujantis 5 įstatymo straipsniu buvo patvirtintos „Reikalavimo pašalinti pažeidimus blanko, Administracinio teisės pažeidimo protokolo, Nutarimo administracinio teisės pažeidimo byloje formos.“⁶⁶

Nekilnojamojo kultūros departamento paveldo vertinimo tarybos akto forma buvo patvirtinta Kultūros ministro įsakymu Nr. ĮV-390, 2005 m. rugsėjo 16 d.⁶⁷

Teisinė bazė pertvarkoma remiantis įstatyme išdėstyta kultūros paveldo apsaugos sandara, kurią sudaro nekilnojamojo kultūros paveldo apskaita, kultūros paveldo objekto skelbimas saugomu, nekilnojamojo kultūros paveldo saugojimas (tvarkyba ir naudojimas), pažinimas, pažinimo sklaida ir atgaivinimas.

Įgyvendinant įstatymą pagal LR Vyriausybės 2005-04-14 d. nutarimą Nr.408 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą“⁶⁸, kultūros ministras patvirtino „Saugomų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ženklavimo tipinėmis lentomis ir rodyklėmis taisykles“⁶⁹, „Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų

⁶³ LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl nekilnojamojo kultūros paveldo objekto pavyzdinio apsaugos reglamento patvirtinimo“, 2005 m. balandžio 19 d., Nr. ĮV-154, Valstybės žinios, 2005 05 05, Nr. 57-1965.

⁶⁴ LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų stebėsenos taisyklių patvirtinimo“, 2005-06-30, Nr. ĮV-318, Valstybės žinios, 2005-07-16, Nr. 86-3242

⁶⁵ Kultūros paveldo departamento direktoriaus įsakymas „Dėl Paraiškų finansuoti kultūros paveldo objektų tvarkybos ir neatidėliotinus saugojimo darbus iš nekilnojamojo kultūros paveldo paveldotvarkos programai skirtų valstybės biudžeto lėšų padavimo, priėmimo ir nagrinėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, 2005-07-01, Nr. 303, Valstybės žinios, 2005-07-26, Nr 90-3402

⁶⁶ Kultūros paveldo departamento direktoriaus įsakymas „Dėl reikalavimo pašalinti pažeidimus, administracinio teisės pažeidimo protokolo ir nutarimo administracinio teisės pažeidimo byloje formų patvirtinimo“. 2005-10-24, Nr. ĮV-454.

⁶⁷ LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos akto formos patvirtinimo“, 2005-09-16, Nr. ĮV-390 Valstybės žinios, 2005 09 22, Nr. 113-4134.

⁶⁸ LR Vyriausybės nutarimas, „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą“, 2005 04-14, Nr. 408, Valstybės žinios, 2005 04 19, Nr. 50-1651.

⁶⁹ LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Saugomų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ženklavimo tipinėmis lentomis ir rodyklėmis taisyklių patvirtinimo“, 2005-04-18, Nr. ĮV-152, Valstybės žinios, 2005 04 23, Nr. 52-1758.

ir vietovių apsaugos sutarčių sudarymo taisyklės⁷⁰, „Valstybei ir savivaldybėms priklausančių kultūros paveldo objektų lankymo tipines taisykles“⁷¹, „Privačios nuosavybės – prieinamų visuomenei lankyti valstybės saugomų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkomųjų paveldosaugos darbų išlaidų kompensavimo taisyklės“⁷², „Kompensacijos apskaičiavimo ir išmokėjimo už veiklos apribojimus skelbiamų saugomais nekilnojamojo kultūros paveldo pažinimo sklaidos ir atgaivinimo programų rėmimo taisyklės.“⁷³

Remiantis Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 8 straipsniu, kuriame reglamentuojama nekilnojamojo kultūros paveldo apskaitą, Kultūros ministro įsakymu buvo patvirtintos „Nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimo taisyklės“⁷⁴, „Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų pavyzdiniai nuostatai“⁷⁵, „Nekilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo ir atrankos kriterijų aprašas“⁷⁶ ir „Nekilnojamųjų kultūros vertybių atskleidimui reikalingų tyrimų duomenų apimties aprašas“⁷⁷.

Įstatymo 14 straipsnyje išdėstytos valdytojo teisės ir pareigos. Remiantis šio straipsnio 3 dalies 3 punktu, kuriame kalbama apie tai, kad „leisti kultūros ministro patvirtinta tvarka departamento, savivaldybės paveldosaugos padalinio, taip pat Valstybinės kultūros paveldo komisijos nariams ir pareigūnams ar jų įgaliotiems specialistams apžiūrėti kultūros paveldo objektą ar vietovę“. Remiantis šiuo straipsniu buvo pasirašytas Kultūros ministro įsakymas „Dėl Kultūros paveldo objektų ar vietovių apžiūros, būklės fiksavimo ir tyrimo užtikrinimo taisyklių pavirtinimo“.⁷⁸

Nemažai poįstatyminių aktų buvo pasirašyta įgyvendinant Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 23 straipsnį. Šis straipsnis reglamentuoja kultūros paveldo objektų tvarkybą. 1 straipsnio dalyje nurodoma, kad kultūros paveldo objektų tvarkyba atliekama pagal kultūros ministro patvirtintus paveldo tvarkybos reglamentus. Todėl 2005 m. balandžio 19 d. Kultūros

⁷⁰ LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apsaugos sutarčių sudarymo taisyklių patvirtinimo, 2005-12-05, Nr. IV-627, Valstybės žinios, 2005 12 10, Nr. 144-5261.

⁷¹ LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Valstybei ir savivaldybėms priklausančių kultūros paveldo objektų lankymo tipinių taisyklių patvirtinimo“, 2005-06-09, Nr. IV-237, Valstybės žinios, 2005 06 18, Nr. 76-2763.

⁷² LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Privačios nuosavybės - prieinamų visuomenei lankyti valstybės saugomų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkomųjų paveldosaugos darbų išlaidų kompensavimo taisyklių patvirtinimo“, 2005-04-20, Nr. IV-157, Valstybės žinios, 2005 04 26, Nr. 53-1815.

⁷³ LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl kompensacijos apskaičiavimo ir išmokėjimo už veiklos apribojimus skelbiamų saugomais nekilnojamojo kultūros paveldo objektų valdytojams taisyklių patvirtinimo“, 2005-06-09, Nr. IV-238, Valstybės žinios, 2005 06 09, Nr. 76-2764.

⁷⁴ LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimo taisyklių patvirtinimo“, 2005-06-29, Nr. IV-310, Valstybės žinios, 2005 07 16, Nr. 86-3240.

⁷⁵ LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“, 2005-04-15, Nr. IV-149, Valstybės žinios, 2005 04 23, Nr. 52-1755.

⁷⁶ LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Nekilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo ir atrankos kriterijų aprašo patvirtinimo“, 2005-04-18 Nr. IV-151, Valstybės žinios, 2005 04 23, Nr. 52-1755.

⁷⁷ LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Nekilnojamųjų kultūros vertybių atskleidimui reikalingų tyrimų duomenų apimties aprašo patvirtinimo“, 2005-06-22 Nr. IV-259, Valstybės žinios, 2005 06 30, Nr. 80-2927.

⁷⁸ LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Kultūros paveldo objektų ar vietovių apžiūros, būklės fiksavimo ir tyrimo atlikimo užtikrinimo taisyklių patvirtinimo“, 2005-06-09, Nr. IV-240, Valstybės žinios, 2005 06 09, Nr. 76-2766.

ministro įsakymu buvo patvirtintas įsakymas „Dėl paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.02.01:2005 "Tvarkomųjų paveldosaugos darbų projektavimo sąlygų (laikinių apsaugos reglamentų) išdavimo taisyklės"⁷⁹.

Iš viso vadovaujantis 23 straipsniu buvo pasirašyta 4 Kultūros ministro įsakymai ir 5 bendri LR Aplinkos ministro ir Kultūros ministro įsakymai. (Žr. 1 lentelėje).

Igyvendinant įstatymą parengti ir patvirtinti svarbūs teisės aktai, kuriais įtvirtinti kompensacijų kultūros paveldo objektų valdytojams mechanizmai, leisiantys ne tik išsaugoti kultūros paveldą, skatinant tą daryti objektų savininkus, bet tuo pačiu ir didins visuomenės dėmesį vertybėms. Tai „Privačios nuosavybės – prieinamų visuomenei lankyti valstybės saugomų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkomųjų paveldosaugos darbų išlaidų kompensavimo taisyklės“⁸⁰, „Kompensacijos apskaičiavimo ir išmokėjimo už veiklos apribojimus skelbiamų saugomais nekilnojamojo kultūros paveldo pažinimo sklaidos ir atgaivinimo programų rėmimo taisyklės“⁸¹ taip pat „Saugomų kultūros paveldo objektų užkonservavimo išlaidų kompensavimo jų valdytojams taisyklės“⁸², Atlyginimo už visuomenės poreikiams paimtus lobius taisyklės“⁸³.

Visi priimti poįstatyminiai teisės aktai, jį patvirtinusi institucija bei paskirtas vykdytojas atsispindi pateiktoje lentelėje:

Lentelė Nr. 1

Eil. Nr.	Pavadinimas	Teisės akto rūšis ir jį tvirtinanti institucija	Vykdytojas
1.	LR Vyriausybės nutarimas “Dėl LR nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo įgyvendinimo”	Vyriausybės nutarimas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
2.	LR Kultūros ministerijos nuostatų pakeitimas	Vyriausybės nutarimas	Kultūros ministerija
3.	Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos nuostatai	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros

⁷⁹ LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.02.01:2005 "Tvarkomųjų paveldosaugos darbų projektavimo sąlygų (laikinių apsaugos reglamentų) išdavimo taisyklės", 2005 04 20, Nr. ĮV-159, Valstybės žinios, 2005 05 05, Nr. 57-1968

⁸⁰ LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Privačios nuosavybės - prieinamų visuomenei lankyti valstybės saugomų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkomųjų paveldosaugos darbų išlaidų kompensavimo taisyklių patvirtinimo“, 2005-04-20, Nr. ĮV-157, Valstybės žinios, 2005 04 26, Nr. 53-1815.

⁸¹ LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl kompensacijos apskaičiavimo ir išmokėjimo už veiklos apribojimus skelbiamų saugomais nekilnojamojo kultūros paveldo objektų valdytojams taisyklių patvirtinimo“, 2005-06-09, Nr. ĮV-238, Valstybės žinios, 2005 06 09, Nr. 76-2764.

⁸² LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl kompensacijos apskaičiavimo ir išmokėjimo už veiklos apribojimus skelbiamų saugomais nekilnojamojo kultūros paveldo objektų valdytojams taisyklių patvirtinimo“, 2005-06-09, Nr. ĮV-238, Valstybės žinios, 2005 06 09, Nr. 76-2764.

⁸³ LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Saugomų kultūros paveldo objektų užkonservavimo išlaidų kompensavimo jų valdytojams taisyklių patvirtinimo“, 2005-06-09, Nr. ĮV-239, Valstybės žinios, 2005 06 18, Nr. 76-2765.

			ministerijos
4.	Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų pavyzdinių apsaugos reglamentų	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
5.	Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų stebėsenos taisyklės	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
6.	Nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimo taisyklės	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
7.	Nekilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo ir atrankos kriterijai	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
8.	Dėl nekilnojamųjų kultūros vertybių atskleidimui reikalingų tyrimų duomenų apimties	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
9.	Nekilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo tarybų pavyzdiniai nuostatai	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
10.	Dėl kultūros vertybių registro steigimo ir nuostatų patvirtinimo	Vyriausybės nutarimas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
11.	LR Vyriausybės 203-06-30 nutarimo Nr. 852 “Dėl valstybės registrų integralios sistemos kūrimo strategijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo” pakeitimo	Vyriausybės nutarimas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
12.	Saugomų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ženklavimo tipinėmis lentomis ir rodyklėmis taisyklės	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
13.	Saugomų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų, kuriems taikomas rezervinis režimas, sąrašas	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
14.	Nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų ar vietovių apžiūros, būklės	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros

	fiksavimo ir tyrimo atlikimo užtikrinimo taisyklės		ministerijos
15.	Nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų būklės tikrinimo taisyklės	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
16.	Dėl valstybinės rinkliavos dydžio už nekilnojamojo kultūros paveldo objekto būklės patikrinimo akto bei privalomų atlikti taikomųjų mokslinių tyrimų išvadų išdavimo	Vyriausybės nutarimas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
17.	Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ir vietovių apsaugos sutarčių sudarymo taisyklės	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
18.	Nekilnojamojo kultūros paveldo tyrimų metu rastų archeologinių radinių perdavimo muziejams taisyklės	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
19.	Dėl atlyginimo už visuomenės poreikiams paimtus lobius	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
20.	Saugomų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų užkonservavimo išlaidų kompensavimo jų valdytojams taisyklės	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
21.	Reklamos nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose, jų teritorijose ir apsaugos zonose įrengimo taisyklės	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
22.	Kapinių tvarkymo taisyklės	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
23.	Trakų nacionalinio parko naudojimo ir lankymo taisyklės	Kultūros ministro įsakymas	Trakų nacionalinio parko direkcija
24.	Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato naudojimo ir lankymo taisyklės	Kultūros ministro įsakymas	Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato direkcija

25.	Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato naudojimo ir lankymo taisyklės	Kultūros ministro įsakymas	Vilniaus pilių valstybinio rezervato direkcija
26.	Kultūrinių draustinių, kultūrinių rezervatų (rezervatų-muziejų), istorinių valstybinių parkų steigimo kriterijai	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
27.	Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos strateginio planavimo dokumentų rengimo ir tvirtinimo taisyklės	Vyriausybės nutarimas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos, Kultūros ministerija
28.	Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentų rengimo taisyklės	Kultūros ir aplinkos ministrų įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
29.	Dėl nekilnojamojo kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentų (statybos techninių reglamentų)	Aplinkos ir kultūros ministrų įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
30.	Paveldo tvarkybos reglamentai	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
31.	Specialistų, vykdančių nekilnojamojo kultūros paveldo taikomuosius mokslinius ardomuosius tyrimus, rengiančių tvarkomųjų paveldosaugos darbų projektus, atliekančių tvarkomuosius paveldosaugos darbus bei vadovujančių tokiems darbams, atliekančių paveldosaugos (specialiąją) ekspertizę atestavimo taisyklės	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
32.	Darbų vadovų, vadovujančių nekilnojamojo kultūros paveldo statinių tvarkomųjų statybos darbų projektams, tokiems darbams,	Aplinkos ir kultūros ministrų įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos

	projekto vykdymo priežiūrai, tokio statinio projekto ekspertizei, statinio techninei priežiūrai atestavimo taisyklės		
33.	Įmonių, vadovaujančių nekilnojamojo kultūros paveldo statinių tvarkomųjų statybos darbų projektams, tokiems darbams, projekto vykdymo priežiūrai, tokio statinio projekto ekspertizei, statinio statybos techninei priežiūrai atestavimo taisyklės	Aplinkos ir kultūros ministrų įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
34.	Nekilnojamojo kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų projekto ar tvarkomųjų paveldosaugos darbų projekto (specialiosios) ekspertizės atlikimo taisyklės	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
35.	Nekilnojamojo kultūros paveldo statinio projekto ekspertizės atlikimo taisyklės	Aplinkos ir kultūros ministrų įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
36.	Tvarkomųjų paveldosaugos darbų projektavimo sąlygų (laikinių apsaugos reglamentų) ir leidimų atlikti darbus taisyklės	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
37.	Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos darbų priėmimo taisyklės	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
38.	Nekilnojamojo kultūros paveldo statinių tvarkomųjų statybos ir želdynų tvarkymo darbų priėmimo taisyklės	Aplinkos ir kultūros ministrų įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
39.	Valstybei ir savivaldybėms priklausančių kultūros paveldo objektų lankymo tipinės taisyklės	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
40.	Iš valstybės biudžeto lėšų finansuojamų nekilnojamojo kultūros paveldo pažinimo sklaidos	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos

	ir atgaivinimo programų, taip pat tokių projektų rėmimo biudžeto lėšoms taisyklės		
41.	Valstybės biudžeto lėšomis finansuojamų nekilnojamojo paveldo objektų neatidėliotųjų saugojimo darbų sąrašas	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
42.	Privačios nuosavybės – prieinamų visuomenei lankyti valstybės saugumų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkomųjų paveldosaugos darbų išlaidų kompensavimo taisyklės	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
43.	Kompensacijos apskaičiavimo ir išmokėjimo už veiklos apribojimus skelbiamų saugomais nekilnojamojo kultūros paveldo objektų valdytojams taisyklės	Kultūros ministro įsakymas	Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos
44.	Dėl LR Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos respublikos teritorijos bendrojo plano įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ pakeitimo projekto parengimo	Vyriausybės nutarimas	Kultūros ministerija
45.	Dėl LR Vyriausybės nutarimo „Dėl prekybos antikvariniais daiktais taisyklių patvirtinimo“	Vyriausybės nutarimas	Kultūros ministerija
46.	LR Vyriausybės nutarimas „Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šios rinkliavos dydžių ir mokėjimo ir gražinimo taisyklių patvirtinimo“	Vyriausybės nutarimas	Kultūros ministerija
47.	Dėl LR Vyriausybės nutarimo „Dėl dvarų paveldo išsaugojimo programos ir dvarų paveldo išsaugojimo programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“	Vyriausybės nutarimas	Kultūros ministerija

48.	Dėl LR Vyriausybės nutarimo „Dėl UAB „Lietuvos paminklai“ pertvarkymo“	Vyriausybės nutarimas	Kultūros ministerija
49.	Dėl LR Vyriausybės nutarimo „Dėl Kilnojamųjų kultūros vertybių, antikvarinių daiktų pardavimo viešuose aukcionuose tvarkos patvirtinimo“	Vyriausybės nutarimas	Kultūros ministerija
50.	Dėl LR Vyriausybės nutarimo „Dėl licencijos prekiauti antikvariniais daiktais išdavimo taisyklių“ ⁸⁴	Vyriausybės nutarimas	Kultūros ministerija

⁸⁴ LR Kultūros ministro įsakymas „Lietuvos respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo įgyvendinimo priemonės, 2004 12-3, Nr. ĮV-395

NEKILNOJAMOJO KULTŪROS PAVELDO ĮSTATYMO ĮGYVENDINIMAS IR JO PROBLEMAS

2004 m. gruodžio 3 d. Lietuvos Respublikos kultūros ministras įsakymu Nr.- 395 patvirtino LR Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo priemonių vykdymo planą.⁸⁵ Jame nurodytos konkrečios priemonės, teisės akto (dokumento) rūšis ir jį tvirtinanti institucija, vykdytojas, įvykdymo terminas bei priemonės vykdymas pagal įstatymo straipsnius.

Įgyvendinant minėtą Kultūros ministro įsakymą, Kultūros vertybių apsaugos departamento prie Kultūros ministerijos direktorius įsakymu patvirtino priemonių vykdymo planą Kultūros paveldo departamente.

Taip pat Kultūros ministro 2004 m. gruodžio 3 d įsakymu buvo sudaryta komisija, kuri koordinuotų minėtų priemonių vykdymą. Ši komisija periodiškai susirinkdama aptardavo pagrindines problemas, kurios kyla įgyvendinant įstatymą bei rengiant poįstatyminius teisės aktus.

2004 m. rugsėjo 28 d. priimtas Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas turėjo įsigaliooti po 6 mėnesių nuo paskelbimo „Valstybės žiniuose“. Per šį laikotarpį Kultūros ministerija kartu su Aplinkos apsaugos ministerija, Kultūros paveldo departamentas turėjo paruošti 42 poįstatyminius teisės aktus, kad būtų galima užtikrintų įstatymo veikimą. Kaip vėliau paaiškėjo teisės aktų prireikė daugiau.

Tačiau dėl per trumpo įstatymo įgyvendinimo laiko ir didelio būtinų parengti poįstatyminių teisės aktų projektų paketų visi teisės aktai nebuvo parengti laiku. Kiti dokumentai, turintys labiau metodinį pobūdį ir neprieštaraujantys priimtam įstatymui, nenustojo galioti tol, kol buvo parengti juos pakeisiantys norminiai aktai. Kadangi ne visi poįstatyminiai aktai buvo paruošti laiku, pasigirdo siūlymų atidėti įstatymo įsigaliojimo laiką.

Pasiūlymą atidėti įstatymo įsigaliojimo laiką Seimo posėdžių užregistravo Seimo nariai Justinas Karosas ir Saulius Lapėnas. Aiškinamajame rašte jie teigė, kad „nustatytu terminu įsigaliojus Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymui, nebus užtikrintas tinkamas nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos srityje susiklostančių teisinių santykių reglamentavimas, tuo keliant pavojų kultūros paveldo objektų apsaugos sieko įgyvendinimui. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad be įstatymo įgyvendinimą sąlygojančių poįstatyminių teisės aktų priėmimo būtinybės, yra akivaizdus ir tam tikro, pasirengimui taikyti šiuos teisės aktus skirto laikotarpio poreikis“.⁸⁶

⁸⁵ LR Kultūros ministro įsakymas „Lietuvos respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo įgyvendinimo priemonės, 2004 12-3, Nr. IV-395

⁸⁶ LR Seimo archyvas, F2 apr.2, b. 8803, l. 5, Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo 2 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas.

Tačiau šis įstatymo projektas nebuvo patvirtintas ir naujasis įstatymas įsigaliojo, kaip ir buvo numatyta 2005 m. balandžio 20 d.

Nemažai organizacijų kreipėsi į Seimą ir Vyriausybę, kad būtų atidėta naujojo įstatymo įsigaliojimo data.

Lietuvos savivaldybių asociacija savo kreipimesi į Lietuvos Respublikos Seimą akcentavo tai, kad „savivaldybės, vykdydamos priskirtąsias (ribotai savarankiškas) kultūros paveldo apsaugos funkcijas, atkreipia dėmesį į Valstybės finansavimo poreikį šioms funkcijoms vykdyti.“⁸⁷ Taip pat buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad „kultūros vertybių apsaugos įstatymas įpareigoja savivaldybių administracijose steigti tam tikrų specialistų kultūros vertybių apsaugai užtikrinti etatus, tačiau šių darbuotojų išlaikymui, jų darbo vietų rengimui, atlyginimams, aprūpinimui darbo priemonėmis valstybė neskiria jokios tikslinės dotacijos.“⁸⁸ Šiame įstatyme tiksliai nustatomos savivaldybei privalomos vykdyti pareigos, tačiau neužtikrinamos nei savivaldybių teisės vykdant kultūros vertybių apsaugos funkcijas, nei šioms funkcijoms atlikti reikiamas finansavimas. Buvo pasiūlyta dalį teritoriniams padaliniam skiriamo valstybės finansavimo skirti tiesiogiai kultūros vertybių apsaugą (tvarkymą, priežiūrą ir stebėseną) vykdančioms institucijoms.⁸⁹

Atsakydama į tokius priekaištus, Kultūros paveldo komisija teigia, kad „Vietos savivaldos įstatymas numato ne tik ribotai savarankiškas (priskirtąsias) valstybės, bet ir savarankiškas savivaldybės saugomų kultūros paveldo objektų apsaugos funkcijas. Pastarųjų apsaugą turi užtikrinti savivaldybė. Apsaugos funkcijų vykdymą savivaldybės privalo finansuoti iš savo biudžeto. Turi numatyti ir išlaikyti jų vykdymui reikalingus etatus.

Valstybės skiriamos kultūros paveldo apsaugai lėšos yra panaudojamos valstybinėms apsaugos programoms. Pagal jas yra tvarkomi savivaldybių teritorijoje esantys valstybės saugomi objektai. Tik nedidelė lėšų dalis yra skiriama Kultūros vertybių apsaugos departamento ir jo padalinių išlaikymui. Departamento teritoriniams padaliniam nėra skiriamos tvarkymo programų lėšos, yra tik apmokamas darbuotojų ir darbo vietų išlaikymas bei minimalus aprūpinimas darbo priemonėmis. Kiekvienam padaliniam yra priskirta apie 5 rajonų teritorija, juose dirba po 3 - 4 darbuotojus. Siūlymas dalį teritoriniams padaliniam skiriamo valstybinio finansavimo perduoti savivaldybėms yra nelogiškas.“⁹⁰

⁸⁷ LR Seimo archyvas, F2 apr.4, Lietuvos savivaldybių asociacijos kreipimasis į LR Seimą „Dėl problemų, su kuriomis susiduria savivaldybės, užtikrinant kultūros paveldo apsaugą“.

⁸⁸ Ten pat.

⁸⁹ Ten pat.

⁹⁰ LR Seimo archyvas, F2 apr.4, Kultūros paveldo komisijos atsakymas į Savivaldybių asociacijos kreipimąsi

Įstatymas buvo kritikuojamas ir dėl kultūros paveldo objektų įrašymo į registrą tvarkos, dėl apsaugos zonų nustatymo formavimo. Buvo teigiama, kad „dėl pernelyg griežtų kultūros paveldo naudojimo apribojimų, nemaža dalis šių vertybių apauga krūmais ir tampa brūzgynais.“⁹¹

Į šias pastabas Kultūros paveldo komisija atsakė, kad „tokiu argumentu dažnai remiasi versininkai, siekdami įteisinti pelningesnį paveldo objekto naudojimo paskirtį ar būdą. Naujoms statyboms patraukliose vietose esantys kultūros paveldo objektai būna specialiai neprižiūrimi. Kai objektas sunyksta ar sudega ir priimamas sprendimas panaikinti jo apsaugą, sklypo vertė žymiai padidėja. Šiuo metu yra pastebima ir priešinga tendencija, kai investuotojai perima apleistą objektą ir jį tinkamai sutvarko, nedidindami užstatymo tankio ar intensyvumo, jo nerekonstruodami. Pradedama suvokti tikroji kultūros paveldo objektų vertė ir nebežiūrima į paveldą tik kaip į investicijoms patrauklią teritoriją.“⁹²

Kritikuojančių naujai priimtą įstatymą ir siūlančių atdėti jo priėmimą straipsnių pasirodė ir spaudoje. 2005 m. balandžio 15 d. „Lietuvos žinios“ išspausdino straipsnį „Vilniaus senamiesčiui – JAV Kalifornijos įstatymą!“⁹³, kuriame buvo 18 architektų pasirašyto rašto Prezidentui, Seimui ir Vyriausybei teiginiai. Jame teigiama, kad po kelių dienų, įsigaliojus įstatymui, Vilniaus senamiesčio ir visi kiti apsaugos reglamentai nebegalios. Tačiau joks teisės aktas savaime negali netekti galios, tik teisės aktais tegali būti nustatomos, keičiamos arba naikinamos teisės normos.

Teisės akto, kuriuo būtų naikinami ar skelbiami negaliojančiais kultūros ministro ar Kultūros paveldo apsaugos departamento direktoriaus patvirtinti reglamentai bei jais nustatytos teisės normos, nėra. Nauja įstatymo redakcija tik nustato, kaip ir kokie ateityje turės būti rengiami apsaugos dokumentai.

Bene pagrindinė priežastis, kodėl buvo siekiama suformuoti neigiamą nuomonę apie įsigaliosiantį įstatymą ir bandoma sustabdyti jo įsigaliojimą – konkretūs apsaugos reikalavimai, kurių anksčiau įstatyme iš vis nebuvo. Ar neteisingas yra įstatymo reikalavimas, kad kultūros paveldo objekto ar vietovės teritorijoje ir jo apsaugos zonoje negali būti statomi statiniai, kurie aukščiau, apimtimi nustelbtų kultūros paveldo objektą ir trukdytų juos apžvelgti? Deja, ir senamiestyje, ir jo apsaugos zonoje, kai Lietuva įsipareigojo visam pasauliui saugoti pasaulio paveldo dalimi pripažinto Vilniaus senamiesčio centre išsiskiriančias panoramas, iškilo ne vienas cituoto įstatymo reikalavimo neatitinkantis statinys.

Buvo kritikuojamas ir priimto įstatymo valdymas. Vilniaus miesto savivaldybės Taryba savo pareiškime, kuriuo jina kreipėsi į LR Seimą, Vyriausybę, Kultūros paveldo komisiją teigė, kad naujojo įstatymo taikymas gali sukelti „rimtą pavojų Vilniaus miesto senamiesčio išsaugojimui, gali

⁹¹ LR Seimo archyvas, F2 apr.4, Lietuvos savivaldybių asociacijos kreipimasis į LR Seimą „Dėl problemų, su kuriomis susiduria savivaldybės, užtikrinant kultūros paveldo apsaugą“.

⁹² LR Seimo archyvas, F2 apr.4, Kultūros paveldo komisijos atsakymas į Savivaldybių asociacijos kreipimąsi

⁹³ „Vilniaus senamiesčiui – JAV Kalifornijos įstatymą!“, „Lietuvos žinios“, 2005 m. balandžio 15 d.

pažeisti esamą kultūros paveldo apsaugos, priežiūros, naudojimo ir tvarkymo sistemą.⁹⁴ Vilniaus miesto savivaldybės Taryba pareiškė, kad esamos redakcijos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo įsigaliojimas turi būti sustabdytas, o pats įstatymas taisomas, nes įstatymas neužtikrina esamos padėties gerinimo, gali dar daugiau komplikuoti už paveldo apsaugą atsakingų valdžios institucijų sąveiką. Už valstybės saugomų paminklų apsaugą atsakingas Kultūros ministras ir jo įgaliotas Kultūros paveldo departamentas, o tuo tarpu dauguma paveldo apsaugos valdymo funkcijų deleguojama Aplinkos ministerijai ir savivaldai, be to šių funkcijų įgyvendinimui savivaldybėms neskirtos lėšos.⁹⁵

Tačiau įstatymas nedeleguoja paveldo apsaugos valdymo funkcijų Aplinkos ministrui. Įstatymo nuostatos, teigiančios, kad kai kurie teisės aktai turi būti tvirtinami dviejų ministrų įsakymais, yra įvestos, harmonizuojant įstatymą su kitais galiojančiais įstatymais, kurie nustato būtent tokį tų pačių aktų tvirtinimą. Taip pat įstatymas nedeleguoja apsaugos funkcijų savivaldai. Ribotai savarankiškas ir savarankiškas savivaldybių kultūros paveldo apsaugos funkcijas nustato ne naujasis Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, o seniai galiojantis Vietos savivaldos įstatymas.

2005 m. lapkričio 10 d. LR valstybinėje Kultūros paveldo komisijoje įvyko posėdis dėl LR nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo įgyvendinimo eigos. Posėdyje dalyvavo Kultūros ministerijos atstovai, Kultūros paveldo departamento, jo teritorinių padalinių vadovai, kai kurių LR savivaldybių kultūros paveldo apsaugos darbuotojai. Komisija, išklausiusi atsiliepimus bei pasiūlymus, 2005 m. gruodžio 16 d. priėmė sprendimą „Dėl LR nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo įgyvendinimo“⁹⁶. Komisija konstatavo, kad paveldosaugą trikdo kai kurie netobuli teisės aktai arba jų trūkumas bei nepakankamos kultūros paveldo apsaugai ir tvarkybai skiriamos lėšos, todėl buvo nuspręsta kreiptis į Vyriausybę ir prašyti, padidinti valstybės biudžeto lėšas kultūros paveldo apsaugos ir tvarkybos reikalams, Kultūros paveldo departamentui skirti daugiau etatų, finansuoti Vyriausybės patvirtintas kultūros paveldo programas ir fundamentinius nekilnojamojo kultūros paveldo tyrimus, spartinti Kultūros paveldo departamento Vertinimo tarybų steigimą prie teritorinių padalinių, parengti savivaldybių paveldosaugos padalinių nuostatus; juos pateikti aprobuoti Savivaldybių asociacijai bei Valstybinei kultūros paveldo komisijai.⁹⁷

⁹⁴ Vilniaus miesto savivaldybės tarybos pareiškimas į LR Seimą, Vyriausybę, Kultūros paveldo komisiją dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo, LR Seimo archyvas, F2, apr.4, b. 8804

⁹⁵ Vilniaus miesto savivaldybės tarybos pareiškimas į LR Seimą, Vyriausybę, Kultūros paveldo komisiją dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo, LR Seimo archyvas, F2, apr.4, b. 8804

⁹⁶ LR Valstybinės kultūros paveldo komisijos sprendimas Nr. S-8-(116) „Dėl LR Nekilnojamo kultūros paveldo apsaugos įstatymo įgyvendinimo“, Informaciniai pranešimai, 2005 12 23, Nr. 100-1019

⁹⁷ Ten pat.

IŠVADOS

Net tris metus ruoštas Nekilnojamojo kultūros paveldo įstatymas yra labai reikalingas antrą dešimtį įpusėjusiai nepriklausomai Lietuvos Respublikai. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas yra skirtas Lietuvos valstybingumo šaknų, mūsų šalies istorijos išsaugojimui – sau, mūsų vaikams ir vis gausėjantiems Lietuvos svečiams.

Įstatymas skirtas saugoti Lietuvos nekilnojamąjį kultūros paveldą ateities kartoms, sudaryti sąlygas visuomenei jį pažinti ir juo naudotis, suteikti tvirtą teisinį pagrindą nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugai bei kultūros paveldosaugos sistemos reformai.

Vienas iš ypač svarbių Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nuostatų – konkreti ir tiesioginė atsakingų valstybės institucijų ir savivaldybių atsakomybė už kultūros paveldo išsaugojimą ir pertvarkytam Kultūros paveldo departamentui įteisinama kontrolės funkcija. Naujajame nekilnojamojo kultūros paveldo įstatyme žymiai daugiau funkcijų ir teisių yra suteikiama savivaldybėms, atsiranda savivaldybių paveldosaugos padaliniai.

Šiuo įstatymu sukurta paveldosaugos valdymo ir reguliavimo sistema, leisianti išvengti papildomų pertvarkymų, užtikrinti kultūros vertybių apskaitą, suderinti urbanistinės plėtros ir paveldosaugos, visuomenės ir paveldo savininkų interesus.

Objektų savininkams numatytas kompensavimas už taikomus veiklos apribojimus, objektų užkonservavimo išlaidas bei tvarkomuosius paveldosaugos darbus. Toks kompensavimas turėtų paskatinti savininkus rūpintis kultūros paveldu, o ne jį naikinti.

Reikia konstatuoti, kad poįstatyminiai aktai nebuvo paruošti laiku, o priimti bei rengiami atskirais atvejais nėra aiškūs, nustato nepagrįstus, sunkiai įgyvendinamus reikalavimus. Todėl pirmiausia reikėtų tobulinti-tikslinti tokius poįstatyminius aktus, kurie realiau ir operatyviau padėtų įgyvendinti įstatymo nuostatas.

LR savivaldybės, kurdamos paveldosaugos padalinius, pasigenda kvalifikuotų ir atestuotų paveldosaugos specialistų, metodikų, savivaldybių paveldosaugos padalinių nuostatų. Įstatymu numatytas ir dėl specialistų stygiaus vietose stringantis Vertinimo tarybų steigimas yra esminis įstatymo įgyvendinimo stabdis.

Formuojant valstybės biudžetą, neatsižvelgta į naują įstatymo sąlygotą situaciją ir iškeltus uždavinius. Tai akivaizdžiai demonstruoja 2006 metams numatytos paveldo tvarkybos programai skirtos lėšos. Kultūros paveldo departamente, jo padaliniuose bei savivaldybėse stinga techninių darbo priemonių, šiuolaikinių įrenginių, nepatenkinamai finansuojami nekilnojamojo kultūros paveldo fundamentiniai tyrimai ir tvarkyba, nepakankamas finansavimas stabdo įstatymu numatytą

specialiųjų planų ir LR nekilnojamojo turto registrai reikalingos kultūros paveldo objektų dokumentacijos rengimą.

Dar viena problema – iki šiol nėra paskelbtas valstybinės reikšmės istorijos, archeologijos ir kultūros objektų sąrašas. Sovietiniais laikais paskelbtų respublikinės reikšmės paminklų sąrašas nuolat peržiūrimas, kultūros vertybės registruojamos kultūros vertybių registre, tačiau iškiliausių ir svarbiausių kultūros vertybių – valstybinės reikšmės kultūros paminklų sąrašo iki šiol nėra. Valstybinės reikšmės kultūros paminklų sąrašas užtikrintų tikslingą valstybės biudžeto lėšų panaudojimą šių objektų tvarkymui, užtikrintų jų naudojimą visuomenės poreikiams bei išsaugojimą ateities kartoms.

NAUDOTA LITERATŪRA

ARCHYVINIAI ŠALTINIAI

1. Kultūros paveldo komisijos atsakymas į Savivaldybių asociacijos kreipimasis. // LR Seimo archyvas, F2 apr.4
2. Lietuvos architektų sąjungos kreipimasis // LR Seimo archyvas, F2 apr.2, b. 8803, l. 65
3. Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas // LR Seimo archyvas, F2, apr.2, b. 8803, l. 5
4. Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto Nr. IXP-2281 // LR Seimo archyvas, F2, apr.2, b. 8803, l. 6-24,
5. Lietuvos Respublikos Restauratorių sąjungos kreipimasis // LR Seimo archyvas, F2, apr.2, b. 8803, l. 32
6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 12 d. Nutarimas Nr 595 // LR Seimo archyvas, F2 apr.2, b. 8804, l. 20
7. Lietuvos savivaldybių asociacijos kreipimasis į LR Seimą „Dėl problemų, su kuriomis susiduria savivaldybės, užtikrinant kultūros paveldo apsaugą“. LR Seimo archyvas, F2 apr.4,
8. Lietuvos Vyskupų konferencijos kreipimasis // LR Seimo archyvas, F2, apr.2, b. 8804, l. 2
9. Prof. J. Bučo pasiūlymai // LR Seimo archyvas, F2 // apr.2, b. 8803, l. 79
10. Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto išvados projektas // LR Seimo archyvas, F2, apr.2, b. 8803, l. 103.

PUBLIKUOTI ŠALTINIAI

TEISĖS AKTAI

1. LR Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas Nr. I-733, Valstybės žinios, 1995, Nr.3-37.
2. LR Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas Nr. IX-2452, Valstybės žinios, 2004 10 19, Nr.:153-5571
3. LR Vyriausybės 2001 m. kovo 13 d. nutarimas Nr. 288 “Dėl kultūros paveldosaugos sistemos pertvarkymo koncepcijos”, Valstybės žinios, 2001 03 21, Nr. 24-791

4. LR Vyriausybės 2004 m. gegužės 12 d. Nutarimas Nr 595, l. 20
5. LR Valstybinės kultūros paveldo komisijos įstatymas Nr.
6. LR Vyriausybės nutarimas „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą“, 2005 04-14, Nr. 408, Valstybės žinios, 2005 04 19, Nr. 50-1651
7. LR Vyriausybės nutarimas, „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą“, 2005 04-14, Nr. 408, Valstybės žinios, 2005 04 19, Nr. 50-1651.
8. LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos nuostatų patvirtinimo“, 2005 m. balandžio 1d., Nr. ĮV-116, Valstybės žinios, 2005 04 07, Nr. 45-1474
9. LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl nekilnojamojo kultūros paveldo objekto pavyzdinio apsaugos reglamento patvirtinimo“, 2005 m. balandžio 19 d., Nr. ĮV-154, Valstybės žinios, 2005 05 05, Nr. 57-1965.
10. LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų stebėsenos taisyklių patvirtinimo“, 2005-06-30, Nr. ĮV-318, Valstybės žinios, 2005-07-16, Nr. 86-3242
11. LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos akto formos patvirtinimo“, 2005-09-16, Nr. ĮV-390 Valstybės žinios, 2005 09 22, Nr. 113-4134.
12. LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Saugomų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ženklavimo tipinėmis lentomis ir rodyklėmis taisyklių patvirtinimo“, 2005-04-18, Nr. ĮV-152, Valstybės žinios, 2005 04 23, Nr. 52-1758.
13. LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apsaugos sutarčių sudarymo taisyklių patvirtinimo, 2005-12-05, Nr. ĮV-627, Valstybės žinios, 2005 12 10, Nr. 144-5261.
14. LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Valstybei ir savivaldybėms priklausančių kultūros paveldo objektų lankymo tipinių taisyklių patvirtinimo“, 2005-06-09, Nr. ĮV-237, Valstybės žinios, 2005 06 18, Nr. 76-2763.
15. LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Privačios nuosavybės - prieinamų visuomenei lankyti valstybės saugomų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkomųjų paveldosaugos darbų išlaidų kompensavimo taisyklių patvirtinimo“, 2005-04-20, Nr. ĮV-157, Valstybės žinios, 2005 04 26, Nr. 53-1815.
16. LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl kompensacijos apskaičiavimo ir išmokėjimo už veiklos apribojimus skelbiamų saugomais nekilnojamojo kultūros paveldo objektų valdytojams taisyklių patvirtinimo“, 2005-06-09, Nr. ĮV-238, Valstybės žinios, 2005 06 09, Nr. 76-2764.

17. LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimo taisyklių patvirtinimo“, 2005-06-29, Nr. ĮV-310, Valstybės žinios, 2005 07 16, Nr. 86-3240.

18. LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“, 2005-04-15, Nr. ĮV-149, Valstybės žinios, 2005 04 23, Nr. 52-1755.

19. LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Nekilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo ir atrankos kriterijų aprašo patvirtinimo“, 2005-04-18 Nr. ĮV-151, Valstybės žinios, 2005 04 23, Nr. 52-1755.

20. LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Nekilnojamųjų kultūros vertybių atskleidimui reikalingų tyrimų duomenų apimties aprašo patvirtinimo“, 2005-06-22 Nr. ĮV-259, Valstybės žinios, 2005 06 30, Nr. 80-2927.

21. LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Kultūros paveldo objektų ar vietovių apžiūros, būklės fiksavimo ir tyrimo atlikimo užtikrinimo taisyklių patvirtinimo“, 2005-06-09, Nr. ĮV-240, Valstybės žinios, 2005 06 09, Nr. 76-2766.

22. LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.02.01:2005 "Tvarkomųjų paveldosaugos darbų projektavimo sąlygų (laikinių apsaugos reglamentų) išdavimo taisyklės", 2005 04 20, Nr. ĮV-159, Valstybės žinios, 2005 05 05, Nr. 57-1968

23. LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Privačios nuosavybės - prieinamų visuomenei lankyti valstybės saugomų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkomųjų paveldosaugos darbų išlaidų kompensavimo taisyklių patvirtinimo“, 2005-04-20, Nr. ĮV-157, Valstybės žinios, 2005 04 26, Nr. 53-1815.

24. LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl kompensacijos apskaičiavimo ir išmokėjimo už veiklos apribojimus skelbiamų saugomais nekilnojamojo kultūros paveldo objektų valdytojams taisyklių patvirtinimo“, 2005-06-09, Nr. ĮV-238, Valstybės žinios, 2005 06 09, Nr. 76-2764.

25. LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl kompensacijos apskaičiavimo ir išmokėjimo už veiklos apribojimus skelbiamų saugomais nekilnojamojo kultūros paveldo objektų valdytojams taisyklių patvirtinimo“, 2005-06-09, Nr. ĮV-238, Valstybės žinios, 2005 06 09, Nr. 76-2764.

26. LR Kultūros ministro įsakymas „Dėl Saugomų kultūros paveldo objektų užkonservavimo išlaidų kompensavimo jų valdytojams taisyklių patvirtinimo“, 2005-06-09, Nr. ĮV-239, Valstybės žinios, 2005 06 18, Nr. 76-2765.

27. LR Kultūros ministro įsakymas „Lietuvos respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo įgyvendinimo priemonės, 2004 12-3, Nr. ĮV-395

28. LR Kultūros ministro įsakymas „Lietuvos respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo įgyvendinimo priemonės, 2004 12-3, Nr. ĮV-395

29. Kultūros paveldo departamento direktoriaus įsakymas „Dėl Paraiškų finansuoti kultūros paveldo objektų tvarkybos ir neatidėliotinus saugojimo darbus iš nekilnojamojo kultūros paveldo paveldotvarkos programai skirtų valstybės biudžeto lėšų padavimo, priėmimo ir nagrinėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, 2005-07-01, Nr. 303, Valstybės žinios, 2005-07-26, Nr 90-3402

30. Kultūros paveldo departamento direktoriaus įsakymas „Dėl reikalavimo pašalinti pažeidimus, administracinio teisės pažeidimo protokolo ir nutarimo administracinio teisės pažeidimo byloje formų patvirtinimo“. 2005-10-24, Nr. IV-454.

31. IX Seimo stenogramos.

32. “Vilniaus senamiesčiui – JAV Kalifornijos įstatymą!“, „Lietuvos žinios“, 2005 m. balandžio 15 d.